

314:05

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

ЈОВ. П. ИТ. ...

НОВА ИСКРА

Илустровани лист

Власник и уредник

Р. Ј. Одавић

ГОДИНА ТРЕЋА

1901

Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије

САДРЖАЈ

НОВЕ ИСКРЕ ЗА ГОД. 1901.

Лепа књижевност

Инв. бр. Ч 8922

СТИХОВИ:

ОРИГИНАЛНИ

- Грифини, Умберта: Еписоге 356
 Димитријевић, Димитрије: Акварели 20., 42., 84., 213., 334; Ноћна апања на Косову 133.; Ја умрети нећу, нећу... 137.; На дневника једног скептика 229.
 Димитријевић, Лазар: Пронаст српског царства на Косову 77., 162., 293.
 Димитријевић, Милош: У шуми 136.
 Ђикић, Осман А.: * * * 15.
 Змајова: Не пева лабуд 38.
 Ђаћ, Вој. Ј.: * * * 48.
 Јовановић, Милутин (Armand d. L.): Анорди 10., 142., 304.; Прва вета после зиме 116.; Soirée musical, 201.; Autumni Pores 365.
 Крстић, Михајило: Вилинска слика 6.; Лептир 44.
 Митровић, Милорад Ј.: * * * 76.
 Народне: На Тимочке Крајине. Женске песме. Скупно Власт. Љ. Станимировић 163.
 Одавић, Р. Ј.: Крај огњишта 235.
 Петковић, Влад. Р.: Јесења мелодија 337.
 Петровић, Милорад М.: Ноћ мирше 110.; Селанчице 260.; Пиј 358.
 Рајић, Велимир Ј.: Тугованке 120.
 Р. В.: Остави ме! 207.
 Сокољани (Димитрије Гангорић): На Парнасу 204.; Моја сећања 309.; Опрштај 324.
 Станимировић, Влад.: Последњи поменци 218.; Две песме 330.
 Фргунић, М.: Камо песме? 228.
 Хасанбегов, пок. Авдо: На рушевинама 166.

- Хаџи-Микић, Димитрије: Јесење јутро 368
 Шантић, Алекса: У пролетној ноћи 198.
 * * *: Пораз Турака на Пљочнику. Из народне епике Косово 326.

ПРЕВЕДЕНИ

- Драгослав: На Неву (Ј. Надсон) 169.
 Змајова: Васкршња ноћ (слободно по Фофанову) 70.
 Мијаковић, Сава Д.: Мир у природи (Јелена Хилсенска) 106.; Како можеш...? (А. Грин) 144.; Прекор савести (Морис граф Штрахвиц) 172.; Јад у песми (Ајхендорф) 264.
 Одавић, Р. Ј.: * * * (Стевети) 50.; Моје срце тужи, плаче (Пол Верлеи) 232.; Пас и зук (А. Петефи) 270.
 Шантић, Алекса: Повратак (Херман Линг) 241.; Селак (Биргер) 272.

ПРОЗА:

ОРИГИНАЛНА

- Алхазен: Прва љубав (Старачке успомене) 226.
 Веселиновић, Јанко М.: Јалецдар, Догађај. 290.
 Димитријевића, Јелена Јов.: Бул-Марикина прикањња 1., 34., 65., 98., 129.
 Димовић др. Ђ. Ј.: Смрт. Прича 138.
 Домановић, Радоје М.: Нигде спаса! Прича 193.
 Кочић, П.: Туба. Из босанског сеоског живота 48., 80., 116.
 Магавуљ, Симо: Необичан гост у Петрову дому. Путничка успомена 38.

- Марковић, Драг. П.: Сукоб. Слика из рата 75.
 Милановић, Михајило: Мати и син. Прича 368
 Никашинковић, Војислав: Спасенија Прича 258.
 Нушић, Бранислав Ђ.: Добротвор. Прича 162.
 Ристић, Миодраг: На Дрини. Песма у прози 45.
 Сремац, Стеван: Пазар за старо. Приредно-економна слика из живота Београдских домаћина 11.
 Ђирковић, Милош П.: Sic transit. Слика из живота 106.; Мој друг. Приповетка. 267., 299., 335., 356.
 Хаџи Ташковић, Григорије: Две буре (из дневника једног идеалиста) 136.

ПРЕВЕДЕНА

- Аноним: Људска срећа. Кажа за одрасле. Превео Јеша 19.
 Бенчивени, Илдебрандо: Безана. Прича. Превела Јталиа 22.
 Горки, Максим: Болес. Прича. Превела К. Цв. 321.
 Монасан, Ги де: Са села. Прича. Превео П. А. Т. 351
 Пруе, Волеслав: Сан. Прича. Превела Ружа др. А. Вишавера 170., 204.
 Товаре, Мишел: Плава бебина капица. Превео Платон 233.
 Толстој, гроф А.: Бура. Превела М. М. 271.
 Hawthorne, Nathaniel: Смерлетно слово. Роман. Превео Владислав Савић 55., 84., 123., 151., 180., 214., 244., 283., 310., 340., 371.
 Хеленстјерна, А.: Први болесник. Прев. А. 329.

Расправе, чланци, научна грађа

- Адамовић, Ј.: Ариод Бензин. Портрет. 57.
 Валтровић, проф. Михајило: + Драгутин С. Милутиновић, професор Велике Школе 25.; О фотографији (Говор којим је отворена прва аматерска фотографска изложба 20. маја 1901. год.) 166.

- Васић, др. Милоје: Рембрант холандски сликар. Портрет 365
 Гершић, проф. Г.: др. Светозар Милетић (успомена и рефлексије о његову животу и раду) 42., 71., 104., 134., 198., 228., 275., 370.
 Давидовић, проф. Љуб. М.: Материнска љубав у животима 45.

- др. Ч.: Рулоф Вирхов. Профил
 Аркаловић, Марко Миланов: Нешто о Братоножићима 7.
 Ј. В. С.: + Соломон Аугуст Андре. Биографско белешке и личне успомене. Написао Ј. Стадлинг. 272.

К. Ђ.: Косово и Косовска слава о Видовдану 1901. год. 264.
 Лазаревић, + Др. Радомило: Васкрс природе 338.
 Маринковић, Сава М.: Говор на Шумаковцу 242.
 Мијатовић, Павле В.: У ноћи. Рефлексије 202., 230., 261., 297.
 Михајиловић, проф. Јеленко: Тамна сунца. Астрономска скица 79.
 Перушек, проф. Рајко: Цртце из културног рада у Словенца (Сликарска изложба, Пројекти за споменик Франце Прешерног, О новостима у словенској књижевности) 16., 120., 142.
 Поповић, Др. А. Влад.: Др. Михајило Мар-

ковић, санитарски пуковник, начелник Војног Санитета 315.
 Поповић, Вој С.: Женски типови Тургењева. Студија 20., 51.; Максим Горки. Студија 330.
 Скерлић, Др. Јован: О Коштани (драма Борисава Станковића) 347.
 Станојевић, Др. Станоје: Нешто о Јакшићима 164.; Босанска краљица Катарина 292.
 Стевановић, Светолук: Мако Петенхофер 187.
 Стојковић, Срета Ј. Косовска епопеја. Преглед покушаја за састав народног епа о боју на Косову 111., 124., 172., 208., 235., 278., 305., 358.

Шевић, Др. Милан: Петар Прeradовић према Српству и Хрватству 324.

НАША ПИСМА

Из Крагујевца, од Свет. 26.
 Из Скопља, од Једног странаца 58.
 Из Беча, од Гер. П. Ивелића 88., 157.
 Из Петрограда, од проф. В. Н. Кораблева 223.
 Из Петрограда, од Вој. Ст. Поповића 218.
 Из Рима, од Рола 249.

УЗ НАШЕ СЛИКЕ

27., 59., 90., 125., 158., 189., 219., 251., 285., 317., 349., 379.

Хроника

Грол, Милан: Јована Дучића, Пјесме. Прва књига 380.
 Милог: Песме + Луб. Н. Симића 190.
 Радоњић, Др. Јован: Најрај папски на цркву босанску за време бана Матије Нинослава, од Драг. П. Поповића 222.
 С.: Православна Далмација, Историјски преглед. Написао епископ Др. Никодим Милаш 190.; Хрватска критика о делу Знаменити Срби XIX века 287.
 Смиланић, Др. М. В.: Караџић, лист за српски народни живот, обичаје и предања 252.

Аранђеловић, Др.: Сецесионистична сликарска изложба у Берлину 253.
 Крстић, П. Ј.: Божественна служба. По српском народном мотиву сложено Ст. Мокрањца 60.
 Лагарић, Павле: Буковац и Чинош 94.
 Прим: Први симфонијски концерт Београдског Оркестра 319.
 Ђирковић, Милош П.: Изнад наше моћи, драма у 2 чина од Бјенетјерна Бјерисона. Први део 191. Други део 383.

НАУКА

Две три о натри. Од П. М. Илића 92.
 Жртвеник. Од Ј. Драгашевића 126.
 Теслине и д'Арсонвалове струје Од П. М. Илића 159.
 Душа детиња. Од П. М. Љотића 221.
 Интернационални језик. Од М. Г. 252.
 Телеграфон. Од П. М. Илића 286.
 Порекло човека. Јавно предавање Ернеста Хекла. Превео Гер. П. Ивелић 380

КЊИЖЕВНОСТ

Адамовић, Ј.: Задње поглавље. Написао Стјепан Тусић 29.
 Димитријевића, Јелена Ј.: Уреднику Кола Г. Дан. А. Живаљевићу (Писмо) 319.
 Ј. С.: Др. Љ. Неђића Новији српски писци 93.; Кнегиња Јелена, романтична легенда и 4 чина. Написао Иванов 350.

УМЕТНОСТ

Адамовић, Ј.: Бартељ Турасер, драма у 3 чина од Филипа Лангмана 29.; Гуслар на збору или на развалинама царства српског. Слика академског сликара А. Боцарића 222.

РАЗНО

31., 62., 95., 127., 166., 191., 223., 267., 287., 319., 350., 383.

БИБЛИОГРАФИЈА

31., 61., 96., 127., 160., 192., 224., 256., 288., 320., 352., 384.

Слике

- + проф. Драгиша Милутиновић, архитекта 1
- Дон Кихот од Манче. Сликао А. Шретер. 3
- Битољка. Сликао проф. Ст. Тодоровић 5
- Пијанци. Сликао Веласкез 7
- У царству бајке. Сликала Софија Ковер 9
- Манастир Св. Јована. Сликао проф. Драгиша Милутиновић 11
- Животице у манастиру Ариљу. Пресликао проф. Драгиша Милутиновић. 13
- Споменик Кнеза Милоша Великог. Вајао С. Роксандић 17
- Преле. Сликао Паја Јовановић 19
- Српско коло у Далмацији. Сликао Паја Јовановић 21
- Народна ношња у Далмацији. Сликао Паја Јовановић 23
- Њег. Величанство + Краљ Милан 33
- Руска идилја. Сликао И. К. Пимоненко 35
- Из старог Ниша. Фотографски снимак из 1876. г. 37
- Представници српског народа из Босне и Херцеговине. Фотографски снимак 40—41
- Скопљанка. Фотографски снимак 43
- Улица у Београду. Сликао Ж. Ајдуковић 47
- Арбанас на стражи. Сликао Паја Јовановић 49
- Гроб Кнеза Милошевог оца. Фотографски снимак 51

- Избор кнега у Далмацији. Сликао Р. Отенфелд 53
- Арнолд Беклин. Цртеж. 57
- + Тома Милетић — Чика Тома. Фотографски снимак 63
- + Светозар Милетић. Цртеж 66
- Гроф Лав Николајевић Толстој. Сликао И. Рјенин 67
- Франсо Прешерен. Вајао Алојзије Ганга 71
- Прота Вукајло Н. Божовић, кнез Колашински. Фотографски снимак 73
- Водопад код града Јајца у Босни. Сликао кнез А. Дабинша 75
- Цигина песма. Сликао Ф. Штрајт 79
- Пољски племић. Сликао Рембрант 81
- Српкиње из Солунског Вилајета. Фотографски снимак 85
- Харемска леполица. Сликао Г. Коста 89
- Марково Кале код Врње. Сликао проф. В. Тителбах 91
- + Јован Илић, српски песник. Фотографски снимак 97
- Сеоски дола. Сликао Л. Патаки 99
- Кнез Милан М. Обреновић IV са својим ратним штабом у српско-турском рату 1876—1878. год. Фотографски снимак 101
- Никола Михаиловић. Фотографски снимак 105
- «Еоло», брод Николе Михаиловића. Фотографски снимак 107
- Шапац на Делиграду (1876. год.) Фотографски снимак 109

- Наши долазе! Фотографски снимак из српско-турског рата 1876—1878. године 111
- Одговор Запорошких козака. Сликао И. Рјенин 113
- Славонска гушчарица. Сликао И. Машин 117
- Цар-Лазар призива се царству небеском. Сликао проф. Ст. Тодоровић 121
- Вацлав Бројки, чешки сликар 129
- У сеоској крчми. Сликао Ј. Ревес 131
- Селачко коло. Сликао проф. В. Тителбах 135
- Ти felix Austria nibe! Сликао Вацлав Бројки 139
- Манастир Горњак. Фотографски снимак 141
- Кнежев долазак. Фотографски снимак из српско-турског рата 1876—1878. год. 143
- Катија Нишке торбаџе. Фотографски снимак из 1876. године 145
- Због у српско-турском рату 1876—1878. год. Фотографски снимак 147
- Болничка барака из српско-турског рата 1876—1878. год. Фотографски снимак 149
- И. П. Дурново, руски књижевник. 161
- На друму. Сликао Р. Брант 163
- Торбаџа у Подгорици. Фотографски снимак 167
- Коло. Сликао Урош Предић 171
- Поглед на Соко-Бању. Фотографски снимак 175

- 57 Манастир Савина. Фотографски снимак 177
- 58 Михајило Хаџи-Стојиљковић, прота Кумановски. Фотографски снимак 181
- 59 Сеоска кућа у Равању. Сликао С. В. Тителбах 183
- 60 Манастир Каленић. Фотографски снимак 185
- 61 Манастир Св. Петке у Сићевачкој Клисури. Фотографски снимак 185
- 62 Макс Петенхофер, немачки научар 188
- 63 Јоаким III, Васељенски Патријарх 193
- 64 Архимедова смрт. Сликао Е. Вином 195
- 65 Анастас Јовановић, први српски аматер-фотограф. Фотографски снимак 197
- 66 Мотив са Тошчидерске реке I. Фотографски снимко Др. Марко Николић 199
- 67 Старост. Фотографски снимко В. Стефановић 203
- 68 Мотив са Тошчидерске реке, II. Фотографски снимко Др. Марко Николић 207
- 69 Лишковање. Фотографски снимко В. Стефановић 209
- 70 Јашар-пашина курија на Ситници. Фотографски снимко Бр. Ђ. Нушић 211
- 71 Сабор код Грачанице. Фотографски снимко Бр. Ђ. Нушић 213
- 72 Црква у Лишану. Фотографски снимко Бр. Ђ. Нушић 217
- 73 † Михајило Илић, мајор 226
- 74 Турска зверстава по српским селима. Слика из 1876. године 227
- 75 Српска војска обара турску заставу у Београду и полази у бој. Слика из 1876. године 231
- 76 Турска караула у Дервену. Слика из 1876. године 235
- 77 Стана Ковачевић, добровољац у српско-турском рату 1876. године 238
- 78 Прослава 25-годишњице српских добровољаца 239
- 79 В. В. Комаров 241
- 80 † М. Г. Черњајев 241
- 81 † Н. Н. Рајевски 243
- 82 † Н. М. Ерошкин 243
- 83 † Н. А. Кирејев 243
- 84 Суводолски Манастир. Фотографски снимак 345
- 85 Рам. Фотографски снимко Ф. Шистек 247
- 86 А. И. Черча-Сиридович, српски почасни консул и председник Словенског Добротворног Друштва у Москви 257
- 87 У ковачници. Сликао В. Тицента-лер 259
- 88 Јоаким Вујић, Вајас II, Убавкић 261.
- 89 Полазак Андреае експедиције на Шицибег 263
- 90 Касапчића мост на Бетињи *) Фотографски снимко В. Тошић 265
- 91 Старица. Фотостудија В. Стевановића 267.
- 92 Из Тошчидерског парка. Фотографски снимко В. Стефановић 271
- 93 На рударском терену. Фотографски снимко Ф. Шистек 273
- 94 † Соломон Лујуст Андре 275
- 95 У руднику Св. Ане. Фотографски снимко Ф. Шистек 277
- 96 Улазак у рудник Св. Ане. Фотографски снимко Ф. Шистек 281
- 97 Др. Михајило Марковић, санитарски пуковник 289
- 98 Сила саугава генија 291
- 99 Гроб босанске краљице Катарине. Сликао проф. Ст. Тодоровић 293
- 100 Гробни споменик у Трсту. Вајас Иван Рендић 295
- 101 Јован Стерија Поповић. Вајас Петар Убавкић 300
- 102 Артиљеријски поход. Фотографски снимак 302.
- 103 Свети Антоније. Сликао Иван Грохар 303
- 104 Син Нишке Артиљерије. Фотографски снимак 305
- 105 Палба топомима. Фотографски снимак 305
- 106 Одмор после вежбања. Фотографски снимак 307
- 107 Максим Горки, руски књижевник 321
- 108 Старац. Сликао Рембрант 323
- 109 Петар Прерадовић 324
- 110 Лов на јелена. Сликао А. Милер. 327
- 111 Пред Цетињем. Сликао проф. Ст. Тодоровић 329
- 112 У крчми. Сликао Влахо Буковац 331
- 113 Манастир Кувездин. Сликао Ц. Медовић 333
- 114 Оно казана. Фотографски снимак 337
- 115 Пушчана палба. Фотографски снимак 339
- 116 Јутро у касарни. Фотографски снимак 341
- 117 Сима Изуманов. Српски добротвор 353
- 118 Сеоба Срба под патријархом Чарнојевићем. Сликао Паја Јовановић 355
- 119 Владика Петар II Петровић Његош 359
- 120 Пад Сталаћа. Сликао Ђорђе Крстић 363
- 121 Нацрт споменика Јовану Рајићу. Сликао А. Теодоровић 365
- 122 Рембрант коландски сликар. Сликао Рембрант 366
- 123 Немањина црква код реке Бањске 367
- 124 Бадњи дан у Далмацији. Сликао Р. Отенфелд 369
- 125 Свети Сава мири завађену браћу. Сликао Ст. Тодоровић 373
- 126 Рудолф Вирхов 378

*) Под сликом је погрешно штампано Скопља мост.

НОВА ИСКРА

Ђул-Марикина приказња

ПРИПОВЕТКА

написала

Јелена Јов. Димитријевића

Недеља је, поет, говорило се о посној чорби, о ћуфте-
тима од сејкана празника, о пријеме луку на тенсичету,
о копривама — које ваља окувати уз сечку¹ у луду среду

— о „љијену“ бобу, што
се, кад буде готов, сече на
амајлије и меће у калајлије,
итд. Часни је поет, јер док
стигох из своје Београд-ма-
хале до Ђур-Костине улице
добро осетих топлогу зраку
пролетњег сунца, што си-
јаше као око Петрова дана;
а илавоко девојке мојега
ручнога девера, чијој сам
се кући упутила, истрчавши
преда ме, пружи ми виту
цвећа, весело говорећи:

— Полеј, стринке!

Малица, љубичица!...

Колико се обрадоваше
мени, навадну госту! Је-
трвина ми мајка повика:

— С'га зборешемо за
теб', жана ми Јола! и ти
отутке та на врата!

Прошло два, а они још
на софром, т. ј. за столом!
Ђаконије, лоблебије, а по-
ред белог мита првени се
шино „испод комину“.

Осим мојега девера,
јетрве и њене мајке, овде
су још и ове две старе Ни-
шлике: аци - Настасија и
Ђул-Марики.

Оне ме не познадоше; виђале су ме још по мојој удаји,
кад сам им седела у компилуду; али кад им каза моја је-
трва која сам, обрадоваше се, нарочито Ђул-Марики, и рече:

— Туго, Бошко!² Да су ти, керко, рекнули да за-

поведан сас димом ели каранџил, па, види ми се, не би
дошла у овакав саат, у овакав, еве, дојде извана.

— Ако, пријо! Баш ме мило... две ми очи, много ме
мило што дојде, и то јоште такој ананс'а,³ — говори до-
маћица а сви се устумарали да ми што боље место направе.

Села сам, према Ђул-Марики.

— Па добро ни си дошла! — узвикнуше ми две старе
и домаћица.

— Боље вас вашила!

— Па ш' чиниш? Здра-
во ли си?

— Добро, фала Богу,
здрава сам.

— Што ти чини дома-
ћин? Здраво ли је, добро
ли је?

— Добро, фала Богу!

— Е баш си згодна у
добар дан да дојдеш... Је-
трог сам водила јетрву ти,
лаусу⁴, на молитву,⁵ — ве-
ли Ђул-Марики и радосно,
и весело.

— Па јоште како ни си?

— Добро, фала Богу!

— Па јоште како ти је
домаћин? Здраво ли је?

— Фала Богу, здраво је.

— Пије ли ти сестра?

Како си је она там?

— Пише, здрава је.

— Е, фала Богу! Салте
ника је здравје, па за друго
јеј колај.

Али колико [се] Ђул-Ма-
рика обрадовала мени, то-
лико и ја њој, и још више,
много више, јер није ми је-
данпут јетрвина мајка ре-
кла: — „Салте да чујеш
баба - Марију... Ђул - Ма-

рију једанпут да чујеш, Ђул - Марикину приказњу је-

¹ Сечка, фебруар месец. ² Бошко (дизнаутив). ³ Напомена.

⁴ Породица. ⁵ Чetrдесет дана после порођаја.

данут да слушаш, па виће...⁶ И ту би одмахнула и главом и руком, што значи: мани се!

Па та Ђул-Марика и није баш толико стара, једва ако је прешла шездесету. Раста је осредња. Црномањаста је, само с гдеојом седом власи. Чела је прилично уска, испунчена; очију црних, живих, неселих; зуба здравих а лице јој је мало смежурано, јер се, ваљда, није белела турским белилом; сухоњава је; говора је брза, с кратким нагласком, овако по нишки. Очишљана је како су се у оните чешљаље старије Нишлице за време турско: с коцаком,⁶ накриво толико да јој се дотакао чак уха, с пусбулом⁷ по целом фесу, малином, на врх главе, с колбашем⁸ црним, танким а широким, што јој крије углавном косу готово до чела. За ухом јој је граница босиљка, завитила се пред полазак у цркву. Обучена је у „морав аустан“⁹ с покраћим струком, што је овог до напред груди раскопчао, те јој се види од српскога платна, протканана жутом свитом, кошуља, коју је, како ми каза, сама откала, сашива и онако лепо опточила ситним меницама уз „пазуке“¹⁰ око ограднице и око рукава. Преко груди нома кафтана,⁹ скинула га зар од врућине као и ђурче. И кушак¹⁰ јој није око паса, висе крај ње на миндерлуку. Ђул-Марика! Седи о једном ногом под собом а другу је испружила, те ој се види цела чарапа, бела, вуњена, шарена на прстима и пети, а горњиште јој није дужи од шаке. Нога испружена, чарапа кратка, а засукала се, случајно, поганица гизија шивара... И Ђул-Марика, као све старе Нишлице, не може без шивара испод фијатана. Пре њх носила што је био адет, а сад из навике. А, јест, још и то. Опасила сам јој испод кошуље на грудима црно буџме;¹¹ а да ли је на буџмету кеса или хамајлија нисам питала.

Испрва се, уз вино „испод комину“ и леблебије, говорило о јелима, нишким, како се које готови, шта спремају, или, управо, шта су спремали о слави, свадби; којим се редом приносило; шта се износило пред званице за ручак, шта за печеру или пред зору на славу, патарицу, рукавицу. Па говорило се и о „женском ручном раду“, садашњем, у Нишу, и негдашњем, кад Ниш бејаше под Турцима. Све говори, али Ђул-Марика највише. И прича ово, оно из доба своје младости, из дана старог Ниша. Весела, разговорна, разговорнија, чини ми се, и од покојне Кате Кафтауше. Па и ова хоће као и пок. Кафтауша, као и друге старе Нишлице, мало, мало, па тек по коју шалу, или „приказицу“ која је, Бога ми, мало...

— Е, Ђул-Марико, несмо саме! — опомене је домаћица. А она рекне: — Нећу, Селетке, више,⁶ и мало, па заборави...

— Прикажи ми онуј твоју приказицу, две ти очи! — рекоше укућанке; а она:

— Какву на моју приказицу?

— Ђоја се не сећа!

— Заш' се будиш?

— Заш' кришиш ђердан?¹¹

— Прикажи ми гу, жив ти Бог!

Све је окунише. Молбе, закљњања, прекљњање, умљивање. И шта ће, куд ће? Пристаде. Мени ће причати, тако рече. И замоли те ивиће из собе домаћин: нема, вели, воље да прича „пред мужи“. Још више се запали на јастук, наслопи главу на руку и загледа се према себи у зид, у једну тачку само, где, без сумње, виде читав големи свет свој, далеку прошлост своју, младост, радост...

⁶) Плетеница. ⁷) Кита. ⁸) Шашија за повезивање. ⁹) Махрама за прекривање. ¹⁰) Појас. ¹¹) Свилене црвца. ¹²) Тврдиш пајар.

Г

Татка ми беше име аџи-Костадин, мајку пак аџи-Костаринка. Сас овој искам да почнем, јербо тој ми је шан:¹² по татка ми и мајку ћеш да знајеш каква сам он била. Кућа ми беше у онуј малу. И она је била како и друге чорбаџишке куће по Нишу што бешеју: ораје, одаје, а напред гу голем кревет.¹³ Таван гу истина пасак, ама пенџери много, врата шарена, и на долашн врата шарена и дајма¹⁴ све бело, опрано, е. Боже! У голему собу миндерлаци од орозан и тугав, у друге од даске, шипрајени кад и кућа; и по друге собе такој; по њи душеме и ал-чони дори гори, и јестани тави, а нија ги је како и душеме уста-Миле, јорганија. Па килими, у голему широтки, у друге кипровачки. На пенџери пердета¹⁵ шарена, од седемију¹⁶ на сас пушке над окол. На рафови шарфови и филгани, а крај њи стоју думе дори до Велиг-дан!... Јоргани ни све ципезелије,¹⁷ па турли-турли,¹⁸ жути, зелени, молдри, првени, па на грањке, та кад ни дојду гости, девојчици, жене, па наместимо легала, ако је зима у голему одају, лето на кревет, а оно се видеше како леје једна салте зубар, друга цвеће смиљово, трећа зумбул, четврта нета како сас божур. У кућу тепење, калајлије, саноци, големи мангали, бак'р, бак'р, па дајма ове чисто, мани се! По собе шамдани¹⁹ убави, шарени па големи како мене к'д бешем од седом-осам године. У голему одају на један дувар пак висеше ми татко: на груди му ормалија цемедан, озгорке од чову аермене; око нију белеје му се кошуља; на главу му фес; једна рука стоји му на траболос, у другу држи од цара ферман,²⁰ да се знаје што је бератлија. Мустаџа му црни, големи; веје црне, густе и широке, две ми очи, како пре', а плакна гим дугачка, па се наднела над очи како жалне врбе над кладенци; око пак — огањ!.. З'д беше јако, та си имаше од њег' стра' нана ми — мајку не викашем како што ми беше адет, дага, по нана — завалија²¹ нана бојеше се од њега — мани се!... И нана ми беше јако убава, ама она не висеше на дувар. На онуј пак страну — ту показа према истоку — стојеше Св. Богородица и Св. Никола, јербо ми татко Светога Николу служеше, а пред овеја иконе, ете, зар што ми татко и мајка бешеју аџије, гореше кандило дајма. Долашн пак што су, мани се, не ли ти реко: дајма опрани, бели, бели... У њи си стојаше легало.

Лети и у пролет из башчу не некачешем. У башчу су: бре осмалаци, бре онав,²² бре шемнири големи како сливко, бре каква ти цвеќа неје. У пролет: зумбул, лале дори сјају. Лете: шебој, каранџил, рушнице, ј'лд'з,²³ лангир²⁴ дори гору. По обор²⁵ се прострела тростот трава како зелена чова. А под чандије сепечки,²⁶ и у нија гугутке, па кад стану да поју у пролет у самнување, оно мани се! дојде ти и мило и жално дори да се заплачеш!...

...а, моје му татку кућа!... а, Ниш! срма ђумиш!²⁷ Убав ли у моје младо време беше!...

У делници сам у башчу, работим: плетешем, шипрајешем, ама онајвише сам била при гергеа. Па што појешем!... Татко не ме је караја за појање нишад, освем ако беше у комшиџак болов (болесник), еде ти, чуваја Бог, ники жал. Ама заш'? Несам била серсем ниш толико шанана та да појем к'д'а си ништо неје за појање.

А к'да билне празник онакој, ели ти недељски дан, татко си је сас брата ми, ете аџи-Сотира, дом', јербо т'га бројешеју наре што су преко недељу препазарили.

¹²) Име, глас (репоне). ¹³) Доксат. ¹⁴) Увек. ¹⁵) Завеса. ¹⁶) Пенакка материја. ¹⁷) Свилен. ¹⁸) Различан. ¹⁹) Светњак. ²⁰) Диплома. ²¹) Јадна. ²²) Воће. ²³) Лепи Ката. ²⁴) Георгина. ²⁵) Дворште, аванија. ²⁶) Котарчица. ²⁷) Чисто сребро.

А. ШРЕТЕР.

ДОН КИХОТ ОД МАНЧЕ.

Татко броји а брат пшцује; ја си пак појдем на сокакња врата да видим — бећари. Таман, јадна, појдем а татко ми чукине у шам²⁸ та ме прне. Мене ми мука, мука — ш'ћу?! Ш'ћу, делке, ете: мило ме да си берем глеткам бећари, к'да не смем сас њи да зборим. Мислим се врћејећи се: „ш'ћу?“ па си тике та поза кућу — ајт'. Проваљим тамо дувар, па наместим око та гледам на сокак: тражим да видим бећари Нишлије, Ђокси Ђумишлије...²⁹ О туго!... А к'да ги видим. Бошке, а оно ми добро! добро! добро!

Такој, такој, па улего у седамнаесту годину, и татко ме т'га даде за Димитрија Ђошинога, Ђурчију. Ич ме и не пита, а даде ме. Такав ни адет онаг беше.

Даде ме за Димитрија... Туго! Што си па беше тај Димитрије! Висок како топола, убав како цвећка, па здрав; лице му бело а коса, веће и трепке — цри ибришим! Пусте онеј трепке! Дугачке, густе, та си му испод очи правејеју ладовинку дајма. К'да би пак погледаја у човека, из очи му тамнина идеше. А онија пусти мустачки салте га бе'у ж'гнула; усничке му се првенејеу како лис' од каук-ћул ружицу, а зуби белејеу како јаган'чини у трљак³⁰. Убав беше, па се убаво и посеше. Дајма си је па човани-чешире, узакце, ишаране сас гајтан ииз бутине, око ценови и око ногавице, а шарен, свиден траболон зафатија га од ценови дори до под пауке. Подвешке му свилене, шарене, па сас цушћулчки. На груди му бемедан салте срма. Преко бемедан златан синцир од сат, дебел како малић. Озгорке је у доламу како Грк; па главу му вес исти како у Турци што је, а па ноге, и зими и лето, беле чоране и роганлије јаре-путине...³¹ Убав беше јако!...

Татко ме даде за њег' у меснице у редовату недељу, а била сам под нишан³² чак до Митров дан.

Виђувала сам се сас Димитрија сваки ч'с, у сви добри и недељски дни, јербо ни доодеше сас кумаини и комшије, ете сас Дору Митвичинога, Шишка-Косту и Ђорђа Турчију... Доодеше. По ники пут фаћаше си момчадија оро... Играшемо, ја и он, ама не један крај другога. Ја си играм, дори леткам, ништо ме надиза па горе, а и сама не знам што је, и' умем да кажем, мило ме... Дојду си по ручак једнаг, а не видим к'да се ст'мини. А к'да ће си виће појду, а мене ме жааал!... смуни ми се, ст'мини ми се, ама не ми се ст'мини од тамнину, по што ће си иду...

К'да отидну, ја си се у мисал сас њега мајем. Кол'ко се ники пут замајем, не си чујем нишино зборене. Чујем, ама не знам што ми збори. К'да ме по ники пут вишне јако: — „Еј, мори Маријо! Што ти је?“ Ја дори како да се разбудим, и скоро се словеднем та си нешто ђоја докатим, а у лице сам, познавам, станула како панцар,³³ јербо срам имашем од нану ми. Мислим... Море што ти несам миследа! Ч'с по ч'с, па како казујем па Димитрија кол'ко ме мило за њега; после па он мене оној збори. Од тај мисал и мајање, ники дан па нану зар се видешем како шашана, та си чу што једно јутро... Одохлен чу, верко, да се чудим.

Јонте к'д бе' ч'чка (мала) имала сам адет да си се бутнем у долап, ели ти да турим уво при врата, та да чујем оној што ми се видеше куде кутају од мене. И ћутек сам си ручала за тај поган ми адет, па фајда ич. И од татка сам га наручала берем најмало, најмало седом-осам пут; а татко неје тепаја често, ама кад фати да тепа, мани се! Улегне у башчу, осече андан од дут, ели нику савву, па ме не тејаше по сукно, по...

²⁸) Стајло па прозору. ²⁹) Сребрних груди. ³⁰) Тор. ³¹) Од лана илтке цинече. ³²) Обелезије. ³³) Цвеќка.

Бешем у долап, а нана па Таску Машину, претељцу си, комнику... А што ми је нана сас комнидак живувала, не знам. К'д има ники гајде,³⁴ она га, две ми очи, не каже на родови, по па онуј Таску Машину.

Ете и тај дан нана ми та па туј Таску:

— Мори, Таске, мори! Не знам што ми је па девојне; ништо неје баш... Ја зборим, ништујем гу ништо, а она ме салте гледааа, како, чуваја Бог, да си је... Да ли, мори, да гу просине боба-Мала од мађије, ели да гу водим у ники манастир та да гу чатију од намеру?... Да ли да никам Захараћа екимина?³⁵ А? Што ми викаш да прајим, Таске, мори?

Таска узе та се насмеја колико може, а ништо не одговори.

— Што се смејеш, две ти очи?... Образи гу бешеју како ружице, а с'га...

Оваја се па насмеја, па вика:

— Еј! мори цинке! Одргела си, ете, а за по нику работу јонте си адамија. Што ти је па девојне? Ништа. Маје се у мисал сас Димитрија, за тој те не чује; копнеје за њег', за тој неје првена... Заш' не прајите свадбу? Што је па анију? Ђоја има много девојки, па му оваја неје имала сас што да прајати ченз³⁶ и да стане.

А један дан, пак, седејећи у башчу при гергеф, мислешем: како ете ти га Димитрије та ашићаре па сокакња врата, па т'г у обор — тражи татка ми; па како улезе у башчу при мене, а мене ми приигра у срце баш под ложичку, та не мога да му се дигнем; а он, ете, како словедну се — да ме пољуби, а мене ме ниши³⁷ стра, а после помисле: „пак ме пољуби.“ Он па иска, мене ми мерак има кришм ђердан.³⁸ Такој, такој, па како превара ме пољуби ме, а ја риншу... Истина сам риншула и дигла руку да си обрншем оној место куде ме пољубија, па тике спушти си гу: жал ми дојде да се брншем, жал, жал, како да је истина...

Ако се убаво убучем: „заш' га нема, да ме види!“ Ако нана ми прајати нику обаву маңу³⁹ ја ништу: „заш' га нема, да ручка!“ Он да руча, а ја ич: сита ћу сам к'да си глеткам њега...⁴⁰

Ја њега гледашем, а он мене... Срамежљив беше, е Боже!

Срамежљив, доодеше, доодеше а ич ме не теја погледа. Гледа у мужи, у нану ми, овам', овам', — а у мене ич.

К'д у један празник, баш беше Велиг-дан... Не'е... Јес', такој, Велиг-дан, он донесе сас онуја тројницу, друсто му, а ја, како сваки пут, принесо да му предадем шивер-леме и воду.

Он узе а не ме погледа.

Предало му и кафу. Не!

Мука ми, мука! Ш'ћу? А бешем си, пантим како да је било јучерке, у шаваре и фустан што ми он прајати, за Цветнице, к'да идо па Панталеј да се пречестим. (Онаг ми је теј аљине прајија, а к'да се врну из цркву најдо дом цуну тепсију вруће мекике; пратија да ги наручам сас жене и девојки, за тој што сам се пречестила).

Ете у теј његове аљине била сам, па ми дојде мило да ме погледа и да види колико сам убава, а он...

Сети се ништо. Ђу да прајим да ме погледа, нема чаре...

Улазејећи у одају и собувајући панучке при врата па орозан, узе та се ђоја сонлето. Јооок! Не ме погледа!

³⁴) Брига. ³⁵) Лекар. ³⁶) Дарови. ³⁷) Прао. ³⁸) Тврди пазар. ³⁹) Јело.

После одејећи по кућу, сети се што Дора Митичици правеше цигару, те скоро појде у одају сас њибрит.⁴⁰ К'д дојде при њи, испушти максуз⁴¹ кутију, словеднејећи се да гу докачим фран очи у Димитрија. Не ме погледа!

На издего, мислејећи се: „Ш'бу?... Ђу га нагазим. Ама како?... К'да?...“ Туј се сети што несам збрала филциани. „А! С'га љу... Не!... Мош' си помисли да сам безосрамна, и кој анаје зан' му ступам на ногу... Ђу га нагазим... Ођу.

Туго, ако запази ники! Ако види друсто му... Дора Митичици баш је при њега...

— Маријо!
— никну ме пана.

Удего једнаг у одају.

— Филциани! — рече пана, па погледа баш у Димитријев филциан, мрдну сас главу мрика на горе и подиже леву веђу.

Нишци узе филциан од Дору Митичицинога и онија други, па појде на куде Димитрија... У срце ми тике ништо притунка, уз образи ми се укачи огањ: не знам к'да му дојде — покрише му се ноге сас мој зустан... нагази га!... А он? Не ме погледа, но спушти очи та у зем'!

К'д опази овој, две ми очи, ња да паднем. Обрну ми се и одаја, и Димитријево друсто, и Димитрије — тешем да испуштим филциани. Издего из одају споводејећи се како нијана. Стра' имашем од друсто му, од пана ми... Срам ми дојде... Никако ми се учини, две ми очи, како да сам Ниш поарала, како да сам никога утепала. Сама си се себе видо како пјдук, исто како катил... Туго, мајке, што напраји!... Нишци ми беше мука, а после ми дојде криво, расрди се

⁴⁰) Паламарце. ⁴¹) Нарочито.

и узе да аборим сама по кућу: „Божном мушко, а срамује се. Срамује се у таткову ми кућу, пред панау, а ништо да издегие пана, али к'д би ме ништо срео у маалу, он би ме: ем гледаја, ем би се око мене задеваја, како и други бешари сас девојички што работију.“

Пусти азамилак!

К'д је отишеја дом', зар се замислеја што сам га нагазила та једнаг пратија чирака⁴² и дете, брата му најмлађејега, та да ме па сокакиња врата извикају... Извикаше ме, и дете рече:

— Ете, ни-тује бата тражиш ли ништо од њег'?

— Кажи па бату што не-сам ништа тражила, — рекну, па узета обрну главу: чак ми срам дојде од дете и од чираче, како да и они анају што сам уработила. А затварајећи сокакиња врата, мислела сам: „Ља, кучка! да би кучка! — зан' да га нагазим?... Ш'ће ми рекне за овој к'да се одадем за њега?... Ако ми ништо рекне, ја љу па да л'жем... морам да л'жем. Ете ођу си га сл'жем љоја чудејећи се: — „Кој? Ја сам те тебе нагазила?! Неје, мој Димитријан; јоок! Како па да те нагазим?“

СТ. ТОДОРОВИЋ.

ВИТОЉКА.

Рекне ли ми мене па: — „Јеси, нагазила си ме.“ Ја љу њему: — „Не знам. Максуз знам што несам тој напрајила, а онакој, кој знаје, белки...“⁴²

Такој. Ми напред имашемо срам, а с'г. Дор је девојка под нишци не се кута по се води сас младожењу, иду од малу до маалу, од совак до совак, како бошјаџици. Идејећи такој самач'чки, гледајећи се, аборејећи све што покају —

⁴¹) Шегрт. ⁴²) Може бити.

нагостирају се; а кад се поимају несуде тако по бајат: анду се један другому како ђувања⁴⁸ спрење.

Доде, слушајући Бул-Марикину приказњу, само се по каткад осмехнусмо, а онде се гласно насмејасмо. А Бул-Марики:

— Заш' се смејете? Не ли је такој? Ниши имашемо срам, а с'г... Чуваја Бог!...

У пролет Боша, свекар ми идеше у лојзе сваки ч'с, па пролазејћи кроз поље вабере јаганџе, кукурек, мачицу, љубичицу, направи си кигу па си гу мен' донесе. Трине ме уз себе на мидерлак, и збори:

— Бла, моја сна'о, да те закитим!

Он узве та ме кити, а мене ме мило, в Бошке! Ми-одела сам: „к'д'а ћу сам ти у кућу? К'д'а?...“

У јутру се рано дигнем та пометем и судови измијем, па сам носила како шлепце па грањку. Мијем судови и појем, метем кућу и појем, пошнујем цвеће и појем: мило ме што ми свекар доодија и китија, па за то ме обрнуло на појање. Ако пак, блага керко, чедо, питујеш што сам појала, не знам... што несам... свашто. Ама немој да рекнеш да теј песме имаше нигде, у Ниш или у Лесковац... Појешем си ја сама онакој, Димитрију појешем. Појем убаво, кротко, стра' сам имала од татка, срам од напу... Туго! Појем Димитрију. Ако му песма нема, ја си му гу надим од себе. Појала сам му много, много, а у павет ми стоју салте још неколико... Какој онај једна беше:

„А, бре, Мито...“

Пеје такој.

„Заш' си, Мито, такој...“

Јок, не могу, овуј сам забрајила. Овуј не знам. Чекај другу ако могу... Чекај...

„Зборила си датка с Миту,
Датка Миту питувала:
Заш' си, синко, покутеја?
Заш' ти, дади, веће...
Зашто су ти веће...“

Такој никакко беше, ништо за веће, ама... У, керко, што су му биле веће! Како пијавке... Све сам теј забрајила. Могу, ама не целу... А! Чекај овуја, њума ћу да знајем баш од крај до крај.

„А, туго! ала! мој Димитраћи!
Јаво ме мило, вте, за тебе!...
Лети ми, моје славеј-шлепце,
Скоро прелети тија сокани,
Та си ми надни татку у башчу,
Та си ми стани па ђа црвени:
Пој на девојку, па Бул-Марику,
Дор ми те, шле, она не фати
И у пазуке своје не тури.
Да те сакута, шле, од росу —
Рат ћеш си спијеш дори до зору...“

Нема ниће.

— Машала, Бул-Марики!

— Ашколеун, Бул-Марики!

— Брџ! Брџ! Брџ! — што ти је убава!

И још једну знајем, баш од крај до крај.

„Нишан даде Димитраћи
Па ашколеу Бул-Марику.
Друсто си је питувало,
Питувало Димитраћи,
Питаја га Нишко Коста,
Митичин га Дора пита:
А бре, Мито, две ти очи,

Милујеш ли Бул-Марику?
Одговори Димитраћи:
Заш' питате, две ли очи?
Не а' видите што кошлејем,
Кај у пролет снег што конни?
Друшке су си питувало,
Питувало Бул-Марику,
Питаја гу Мала Сика,
Зојкина гу Краса пита:
А, Марики, две ти очи,
Милујеш ли Димитраћи?
Одговори Бул-Марики:
Заш' питате, две ли очи?
Не а' видите што кошлејем,
Како дуња преко зиму...“

Овај си је толико...

— Машала, Бул-Марики! Опет машала!

— Ашколеун, Бул-Марики! Сто пут ашколеун!

— Брџ! Брџ! Брџ! — с'га ти је још по убава!

Салте јоште једну... Кратачку...

„Лави ми, лави, мој Димитраћи:
Ја ћу да појем, ти да ми спијеш
На мени јестак — безу ми руку
Од по вечеру дори до зору...“

Зачу се плесак дланова као у какву песелу харем-луку, кад се раздрагају буде песмом којој је пришеп: Оф! опет оф!...

А домаћица се подиже и вели:

— Фала ти, стрипке!... Ајде с'г мало вице, јербо ти се гуша осушила; и нака ни донесе Васка по кафе.

— И тебе ти фала, Советке! С'га сам и за вино и на за кафе.

(наставити се)

Вилинска слика

Вилинска слика твоја
Преда мном вечно трепери:

У зори и у дану,
У тихој, мрачној вечери!

Румен усана твојих
Зора је на се узела,
А белост лица твога
Белим се даном разнела!

Црнилом косе твоје,
Црна се ноћи увила,
А праке ока твога
Даница у се упила.

Те тако слика твоја
Преда мном вечно трепери:
У зори и у дану,
И тихој мрачној вечери!

М. Крстив.

⁴⁸ Буђано.

Нешто о Братоножићима

ЗАБИЉЕЊИО

МАРКО МИЉАНОВ ДРЕНАЛОВИЋ *)
ВОЈВОДА

Паше сам по народнијех доказа^а о Кучима и о другијема забјележио по нешто; а о Братоножићима сад је на ред да што поменем што се у народ о њима чује и говори, а то је да су од Гргура, сина Ђура Деспотовића, којег је цар турски ослијешо. Али јаснога доказа нема, до само народна прича говори да је Брато од Гргура, више се не зна; теке се зна да су Братоножићи од Брата који је има сина Ника Братова, а Нико је има сина Лаза, а

кажем случајно пријатељство Братоножића с царем турским. Ево како је било:

Једни Турци који су царскијем послом одили по царевини, дошли су од Колацина преко Лијеве-Ријеке и Брскута; на воду су нашли кћер Станоја Радовића ђе поји своје овце на воду. Турци се загледају у ђевојку да би ваљала за цара, узате ју и поведу цару у Стамбол и казаше му ђевојку, да им се дошала за њега. Изведоше ју пред цара, а он ју пита: Ко је и оклен је? Она се уврже да је нијема и да не умје, и не мога ју цар ни они који су ју довели нагнати да проговори. Надала се је да те ју врнут кад виде да не умје проговорит. Цар нареди те ју затворише саму у камару; а постави стражу тајно да слуша, хоће ли проговорит што гођ? Ту су јој јело доносили; други ју није ко гледати. Послије неколико дана она је почела тужит овако:

ВЕЛАСКАВЕЗ

ПИЈАНЦИ.

Лазо Вучету, а Вучета Бала, а Бале Радоњу, а Радоња Станоја, а Станоја Пеја, а Пеја Оташа, а Оташ Према, а Премо Ђеку, а Ђеко Дмитра, а Дмитар Сура, а Сура Милету, а Милета Пауна, којег сад ево жива код мене. Али ја, пошто се не могу упуштити у опширно опишивање Братоножића, по само да им поменем што гођ догађаја који су се међу њима догађали. И то ћу почети на Станоја Радовића и Пеја Станојева, у њихно пријеме што су Турци чинили. То је познато и да не говорим о њему, само да

„Жело моја оче Станоје! жело брате Пејо! жело стрику Вујо!“ настави: „О Брскуту! мој свилени скуту! Вјетриче, моје живовање! О Верушо! губикозја душо!“ и т. д. Слушачи цареви зашину њене ријечи, те јавише како проговори лијена кадуна. Цар изведе ђевојку, пита ју — она нијема ка пријед, докле јој прочиташе ријечи које је говорила! Она проплаче и проговори, каза оклен је и кога има.

Цар пошље у Братоножиће Станоју, Пеју и Вују да дођу и доведу тридесет Братоножића под Цара, ђе те и своју ђевојку наћ. И тако Станоје с речешјема дође код цара. Остала је прича да је пита цар ђевојку: какви су њен брат и родитељ? а она да је рекла: „Кад их видиш, из свога ћеш се стола подићи“. Цар јој се поруга и она се зацрвене од царева подмијеха. Братоножићи кад су дошли у Стамбол, улазећи на врата од града, Пејо Станојев јашући на коња опре се у бакрачлије, па будући висока раста пружи

* Када смо у II. броју *Нове Искре* донели слику војводе Марка Миљанова, писмо ми саутило да ова јуначка рука и пером влада. Захваљујући доброту Г. Љубе Ковачевића, уредника окупљених рукописа Марка Миљанова, доносимо овај рад, с уверењем да ће се дошати многобројним пријатељима војводиним. — По дужности напомињемо, да је у овом прилогу местимце направљена само интерпункција. —
Уредник.

руку с коња, удари руком више вратџа. Цару казаше; он се диже на ноге да их види. Братоношкој одиви царици оно даде прилику да се освети и рече: „Казала сам ти, Господару, да ћеш се с пријестола дић', да видиш мога оца, стрица и брата кад те доћ'." И та је прича у народ остала, како је цар наредио те се у ками више вратџа изрезала рука Пеја Станојева онамо ће је руком с коња дохватио, ће се и сад тај потпис руке Пејове находити. Али за друго се боље зна: да је Пеја цар метнуо за војводу те је судио и харач купио од Скадарскога Блата до Лешнице преко Кома и да им је цар два писма, једно Пеју а једно Вују, да не дају цару харач, и вратили су се Братоножићи дома с великијема даровима и царском власти. Пејово писмо од цара изгорело је у Пејову кућу која му је се нектећи заждиала. А писмо друго, што га је цар Вују дао, ево га и сад у селу Кисјелци где се презивају Вујовијем презименом *Вујовићи*. Било је писмо у кућу Милована Радојева, ама чујем да им га је скоро узима Никола Ђоков, официр редовне војске на Цетиње; не знам је ли му га вратио али је и сад код њега; тек причају да га не умију прочитат' да знају што у њега пише. Али како му драго, по војвода Пејо Станојев, пошто је из крај цара дошџа, судио је као господар од земље коју му је цар дао ка што је пријед речено; купио је харач од Скадарскога Блата до Лешнице. Говори се да је тај харач за себе узимао а не да је од њега цару давао. Он је заповиједџа Зетом и Брдима и једнијем дијелом Арбаније. На војску их је кретџа ће му је потреба била. Једном је Васојевиће, Леворечане похарао за освету свога стрица Вуја, којег му уби Васојевић, исти зет Вујов. Ево како је то било: Вујо је отишџа у своје кћере и зета у Лијеву Ријеку на њихно Крсно Име, Св. Александра, ће је дошло још гости у Вујова зета и кћере. Вујов зет служио је гостима ракију. По обичају за мезу с ракијом биле су разне јабуке које је Брајотић, зет Вујов, пожем убацио и гостима с ња ножа комастиће јабуке редом давао. Вујо прекори свога зета, говорећ му: — да пије поштено ни побожно на Крсно Име дават' љуђима јело с врх ножа! Вујов зет за ту ријеч истијем пожем убодје га у уста док му за врат пробије, те га'не мртав. Зато је Пејо Станојев скупио војску од Зете, Брда, неколико Црне Горе и Арбаније. Удари на Васојевиће, похарао и опали сву Лијеву Ријеку, рашћера народ. Што не побине, то утече до Пећи и Шумадије; послџе се неки вратише. Тако је Вујо погинуо и Васојевићи га платили.

Пејо је има четири сина: Оташа, Тошка, Матијаша и Станишу, од којџих се прозивају браћва. Тошковићи се зову по Тошку, Оташевићи; по његовоме сину Прему, Премовићи; од Станше, Станишићи; а од Матијаша прозивају се по његовоме сину Павићу, Павићевићи.

Сад ево да кажем случај који се је догоднo с Матијашем Пејовијем. Он је скупио шездесет Братоножића и отишџа у чету ка' што су обично ходили они и други. О њима је прича у народ о њихној погибџи оваква: Жмиро Сеоптичанин стајо је у Малоречке Стијене код својџих двадес брва. Но једну ноћ чује грају у високе стијене и пећине и лелек с кукањем за Матијашем и свијема по имену који су отишли; на ред их изброје у кукање. Жмирова жена у јутро донесе брашњеник у пећину ће нађе браве а њега нема. Она га зовне и он се одзове из дубине пећине. Пита га: „А што си се скрио тамо?" Он дође и каза јој: како су кукали ђаволи у Малу Ријеку; но је ли Матијаш дома? Она му каза да је пријед неколико отишџа с неколико дружице, и свак се чуди што их нема и каза му дружину који су ш њим. Он јој рече: „Бога ми је свакојега поћас по-

мећуо, по имену их кука, и мислим да су сви погинули". Тако је и било Матијашу с дружином; не знаде се смрти ни животога колико да падеше у јаму. Не прича се на ове стране, да се је тако ће друго догодило, да се изгубе шездесет љуђи, да им се гроб не зна. У Матијаша је остала жена, која је и њим била по годише, и удала се је на село Безијово теке је Матијаш нестџа, и родила је дијете мало пријед, како се могло сујмат (сумњати) да је Матијашево. Премо Оташем, Матијашев братанић, затражи дијете као Матијашево. Безијовци га не дадоше, а Братоножићи га не оставише, и тако се погонџице судећи се за три годише, доклен дође да се гвоћџем и орујџем пресуде. Но Премо Оташев рече Кучима и Братоножићима: да се не кољу, но да послушају један начин његове пресуде. Они присташе да га слушају, и он нареди пресуду овакву: метну љуђе у ред, једнога до другога у коло, ка' у гувно, те послџедано а на сред простора, који је коло међу љуђи, метну мало дијете, па скиде капу и помоли се Богу говорећи: „Дијете! чије си нека те свемогући Бог њему упути, и коме дођен нека његово биднеш." Војска је викала „Амин." Премо сјде ка остали. Дијете је бацраљо између љуђи и онолике нике, па од једном управи те Прему на кољену обиште ручицама за њега. Онда га сви Прему честиташе, и Братоножићи дијете поносише без бољолаве, које је послџе било оглашени јунак *Павић Матијашев*, од којег се сад презива браство Павићевићи на Пељев-Бријег, село у Братоножиће.

Виђели смо како је Пеју Станојеву турски цар дао власт те је судио реченом земљом нешто с више власти по војвода али који пана, по као неки мали владалац; с тога је могџа у поменути народ не само харач узимат' по их и на војску диват' по својој вољи, ка' што смо пријед виђели на Васојевиће, те се је народ Васојевачки послџе седам година дома почео враћат'. По томе се и види Пејова владалачка величина, јер други племена Брика, Црногорска и Арбавашка, која су се клала међу собом, нијесу једно друго могла изагнаћ' из свога места, ка што је Пејо Васојевиће који су много виши број од Братоножића; а и лично се је на Пеја могло познат', при свему што је био добар и наметан човјек, да је себе нешто високе и себичне владалачке висине дебеле драва и неумољив бивџа.

Ево још један случај о погибџи његова оца да кажем, како је случајно погинуо и Пејо се за њега мирно. Пејо, кад је био вакат да се годишњи харач купи по народу, одио је на даљна мјеста сам са својим љуђима, и харач узима, а старе љуђе, који не могу на далеко одит', шлао је на ближања мјеста са својим оцем Станојем, те су харач купили.

Тако једне годише Станоје с дружином купио је по Братоножићима. Ш њим је био и његов брат од стрица — Јанко Јованов. Кад су дошли у село Клопот код једне старе бабе, која је рекла: да им нема што за харач даг', — они су смијејући се тражили проз празну кућу, и за гредом под таван од куће нађу један комастић зачађане и захрћане мале пушке, којом су ругајући се омицали да пуцне: нај-прије у земљу а послџе један другоме у чело, да провају који те одракат да не трепне оком кад пушка у чело пршти. И пошто се тако на промјену обидоше, рачувајући који је мање али више трепнуо, узе проват' Јанко Станоју, своје брату од стрица, хоће ли трепнут' кад му у чело омакне. Но пушка загрми ка топ и уби Станоја по сред чела. Јанко је знава да код Пеја молба не помага, но се мора гинут'. Остави кућу и фамилију на утече! Крсно се је кроз турску земљу за седам годиша, бојећи се да га Пејо и тамо не нађе.

Такве су догађаје људи своји одили и мирили. Али Пеју ко да смије о томе поменути? Но кад се пануни седам година, Јанку се учини да је боље једном погинути, но се свако крије и скитат. Те у очи Св. Николе дође по ноћи у Братоножиће и примаче се кући Пејовој, која је била пуна гости у Пеја на Крсно Име. Јанко иза куће баци камен на кућу, и учини атак да јест нетко. Пејо чуше и рече жени својој: „Изаљежи! ето нетко, па га је страх или срам, по га доведи у кућу ко је да је“. Жена изаљеже, пађе Јанка који јој рече: — „Иди у кућу и не кажи да си кога виђела“. Жена се вриу и рече да нема никога. Јанко опет баци камен на кућу ка' прије; Пејо опет жени ка' пријед:

своју сабљу која му је о диреку објешена стајала. Све у кућу онијемло: не смије се самовољноме Пеју ријеч проговорит што се би другоме проговорила. Но Пејова жена рече: „А што размишљаш и на сабљу гледаш, зар си прегла да с крвљу хришћанском Крсно Име прославиш?“ И још му је говорила ријечи које су Пеја као гром пробијале. И како би да би: Пејо Јанка не посјече, тек му парели да скупи деведесет кметова који ће судит да му оца парам мири, колико ти кметови осуде да Јанко да а Пејо да узме. Јанко је мора довест' деведесет кметова од Врда и Црне Горе и Арбаније, по тадашњему обичају, и ако нијесу толики број кметова други купили, по дванајест али двадесет и четири. Но сви ови кметови не смију нарећ' пресуду, бојећи се да им неће Пејо пристаг'. Пејо им је говорио чешиће: што трају толико дана? А они му говорили: „Сад ћемо, сад ћемо.“ Пеју се већ досади и рече им остро: да је то ласно пресудит'. Који кмет не вала хиљаду, тај боље да није жив! — па ајде на крај кметова који рекоше: „Он сам пресуди.“ Тако потврдише, да Јанко да а Пејо да прими — деведесет хиљада. И Јанко даде све своје, што је има, у шездесет хиљада, а тридесет хиљада остаде дужан, јер немаше већ ништа до још једну кулау у коју се дивше фатају. Њу му не узе Пејо ни кметова, по ју најирау ноћ Јанко мора запет' д' ако му се увати зец али друго, што би мог' фамилији за ручак дошјет', јер се на друго није

СОФИЈА КОНЕР.

У ЦАРСТВУ БАЈКЕ.

„Доведи непознатог у кућу!“ Жена изаљеже, а Јанко јој рече: „Иди у кућу још једном, па трећом дођи.“ Жена уљеже у кућу и рече: „Нема никога“. Јанко баци и трећи камен! Пејо ијетко на жену: — „Изаљежи! ето нетко.“ Жена рече: „Ја га не находим“. Пејо приладе ријеч и рече: „Који си то што зовеш каменом на кућу? Улази, не бој се да ти је Божја вјера! ако си и Јанко Јованов који ми је оца убио“. Опадар Пејова жена испочи из куће код Јанка, те му свеза руке за плечи а нож за врат, по тадашњему обичају, с тимем више да би Пејову јарост умекшала. Па уљеже жена а Јанко за њом међу госте. Свак се изненади, а Пејо на помамљен од чуда гледајући пред собом Јанка бје је челом на земљу пануо пред Пејове ноге, а по другој гледа на

сет и четири. Но сви ови кметови не смију нарећ' пресуду, бојећи се да им неће Пејо пристаг'. Пејо им је говорио чешиће: што трају толико дана? А они му говорили: „Сад ћемо, сад ћемо.“ Пеју се већ досади и рече им остро: да је то ласно пресудит'. Који кмет не вала хиљаду, тај боље да није жив! — па ајде на крај кметова који рекоше: „Он сам пресуди.“ Тако потврдише, да Јанко да а Пејо да прими — деведесет хиљада. И Јанко даде све своје, што је има, у шездесет хиљада, а тридесет хиљада остаде дужан, јер немаше већ ништа до још једну кулау у коју се дивше фатају. Њу му не узе Пејо ни кметова, по ју најирау ноћ Јанко мора запет' д' ако му се увати зец али друго, што би мог' фамилији за ручак дошјет', јер се на друго није

мога надат'. Но Јанко у јутру не нађе у кљусу ухваћена леца по куницу којој су Турци у то вријеме скупо кожу плаћали, те је Јанко за те новце мога фамилији купит' више ручака и вечера. И тако Јанкова кљуса свако јутро освиташе пуна дова које ја не љу опђе бјележит' како то народ набраја, да је Јанку окренула срећа те се је обогати најприје ловом у кљусу а послѣје да је и паре наша при путу закопаше код *Бушат-Убла*, кудијен се и сада иде низ Братоножиће. Али зато нека он зна, а за оно друго сви знамо: да су Клопоћани, његови потомци, имали боље по Пејовић потомци. Зато се и назив у народ те се говори: да га не може дат' ни узет' нико без Бога „ка' што га ни Пејо Јанку не узет". Но се Јанко обогати заиста ка' у ове Горе. Само је мало чудновато, пошто се Јанко обогатио, што му није узео оне тридесет хиљада, које смо пријед виђели да му је дужан за оца оста, а и то се зна, да му није дава, но има и сад старијек Пејовића који рече: „Осташе ни у Клопоћана по наплаћене тридесет хиљада за Стапоја Радоћина.“

Једну ријеч калуђера Илије о Братоножићима, коју нијесам пријед поменуо, ево сад да ју поменем и речем. Калуђер Илија био је с Медуна Поповић. У његово при-

јеме мало је било свештеника у наше крајеве који су народ поповјеђавали и причешћивали; но су Кучи, Пишери и Братоножићи, сва три племена, ходили на Дугу у манастир калуђеру Илији на причешће. И тако на један Велики Четвртак зајачну говор по своје обичају, да почале и уздижу сваки своје ствари, чи су били бољи и ко је од бољег соја. Немогући се погодит' оставе да ријешу калуђер Илија који је велико поштовање у народ има и сваки га је вјерови. Он је овако каза Дрекаловићима и Братоножићима: да су од бољег соја Братоножићи по Дрекаловићи који су од Ђура Кастриота, а Братоножићи од Ђура Деснотовића који је бољег соја од Кастриота. И река је: да има историја за Куче и Братоножиће која кажује да су једни од Кастриота, а једни од Деснота, али је се та историја изгубила.

Ова ријеч калуђера Илије више даје мислити, да има нешто од онога за Братоножиће да су од Деснота но од свега другог што се о томе чује и истина приближује. За сад се више не зна. Ако се историја та али таква не нађе, неће се ни знат' по овоме што се је до сад зато знало.

А к о р д и

I
Крај ограде трошине, старе
Зелени се бршљан није:
Хумку малу, забачену
И крст сломљен на њој крије.
У пролеће дивља ружа
Туна срећну младост снена;
А свакога јутра хумку
Зрак сјајнога сунца згрепа...
Сад је свела трава бујна,
Љупка ружа, мило цвеће...
Никог туда, само ветар
Увенуло лишће креће.
Ал је моја туга иста,
Вечит бол се у њој скрива;
Још и сада, ко и пређе,
Хумку грли, крст целива.

II
Међ књигама осушеног
Ја те наћох, цвete мио,
Ко и њено љупко лице
Заборав те дуго крио.
Тек у руке што те узех,
На старе ме сети јаде;
На душу ми у том часу
Злокобница слутња паде:
— Да л' су жртви уста љупка
Што се негда мојим звала?
Или другог можда грли
Рука што те мени дала?...

III
У сну често слушам звуке
Што заносно тихо звоне;

Гледају ме очи оне
И грле ме беле руке.

IV
И прозрочно чедо бело
Шапуће ми ти'о, ти'о...
Њен је поглед тако мио
А чаробно вито тело.

„На крилима ноћи мрачне
„Хајде са мном у висине;
„На загушне тешке тмине
„Под сводове хајде зрачне.

„Тамо не ћеш сузе лити,
„Тамо чека простор сјајни;
„Мишуће те боли тајни
„Срећнији ћеш тамо бити.“

IV
Кроз ноћ тамну платан шуми
Као да га туга мори,
И љубавну сетну причу
Шуморећи тихо збори:

Ока сјајног сузе преле,
Што их проли драго моје,
Примила је трава бујна
У зелено недро своје.

А плач што јој груди тра'о
И уздахе испотајне,
Одисо је ветрић лаки
Међ звездице оне сјајне.

Али *Збогом!* што ко мбра
На душу ми младу п'ану
У срцу ми изненада
Створи љуту, тешку рану. —

V
„Знаш ли када оно загрљени смерно
Само с тугом својом клечасмо у храму;
Када срце слушах како бије верно
И јечање тихо кроз суморну таму.

„Зрак кандила малог у тами је сјао
А у души мојој твоја љубав чиста;
Један исти бол нам на срца је пао
А душе нам судба незиваше иста...“

...Не дирају у прошлост! Нанто сузе лити
Када срце срећно, задовољно бије?
Остави нек прошлост у неповрат хити,
Да је тамни вео заборава скриве.

VI
Снежни покров поља скрива,
Тужно стрче голе гране;
А негдашње срећне дане
Сад под снегом јасмин снива.

Доћох гоњен тајном моћи
Овде где сам срећан био
И најлепши синак снисо
У недрини тихе ноћи.

Овде где су аезде јасне
Смешкале се с неба ведра,
Ноћ ширила тамна недра
Да сакрије речи страсне.

Овде где је цвеће бело
Повијало главе своје
Докле љубих усне твоје
И вито ти грлих тело.

А како је све сад свело;
Лед и снег је поља скриво,
Мраз ми љути срце свио,
Срце што је љубит' хтело.

Пазар „за старо“

ПРИВРЕДНО-ЕКОНОМНА СЛИКА ИЗ ЖИВОТА БЕОГРАДСКИХ
ДОМАЋИЦА

од

Стевана Сремца

то ко је год и мало Историје учио, знаће да су крпе, стареж у опште, правиле епоху у историји. Прављење хартија од крпа, на пример, један је епохалан догађај, тако рећи један од главних међашњих каменова, на међи између Средњег и Новог века.¹⁾ И отада се, влада, и цени, вредност старих хаљина, старежа и крпа уопште, и код писмена и код неписмена света, и код наших домаћица по градовима и тако исто и код Циганка по

Историјом — на који се све начин може доћи до кокошњака, петлова, пилића, и пернате живине у опште.

Има доста много начина.

Може одгајивањем по упутству нашег предног пољопривредног друштва, може баш и без тога упутства; може куповином за новац с ове и с оне стране рејона грошарине варошке; бива да неки сусед суседну живину, која је без питања прешла плот, задржи на ручак, али не да руча него да буде поручана; а бива да се придигне и она живина која није суседна, као што то често читамо у „Дневним вестима“ а често богами и у рубрици која гласи „Шта бива по свету“ а све то у нашим добро уређиваним вечерњим листовима, како је тај и тај тестераш, хамалин, или талиган ухваћен са неком живином, за коју никако није могао казати како ју је и где ју је набавио, и како му је одузета и с њом заједно у кварт отеран где се губи даљи траг и злочинцу али и живини. Али је најчешћи начин, јер је и најлакши, најпрактичнији а, изгледа, и најјефтинији, онај

проф. ДРАГ. МИЛУТИНОВИЋ.

МОНАСТИР СВ. ЈОВАНЪ.

селима. А исти ти што су учили Историју, сетиће се и онога, како је добри француски краљ Хенрик IV. Наварски, желећи и старајући се о добру повереног му народа, говорио често: „Ја бих желео, да сваки француски сељак може имати бар о празнику печену кокош на столу“.²⁾ Према свему овоме увидеће пакљиви читаоци, да стареж није за багателсање и да до печене кокошке није баш лако доћи, кад ју је и онако добри и силни краљ француски — као што је речени Хенрик IV. био — могао само *пожелети* али не и подарити своме драгоме народу.

(А што се од крпа прешло на кокошке и у каквој каузалној вези све то стоји, увидеће доцније стрпеливи читаоци.)

И коме није познато — ма се и не бавио и забављао

добро познати начин куповања „за старо“, да се послужим техничким термином наших „мајсторџа“ како се наше Циганке радо дају титулирати.

Један такав пазар и јесте предмет испричан у овој привредно-економској слицици.

Једнога дана бануше три Циганке, или да их назовемо „мајсторџе“ — јер су им сунрузи свирачи, ковачи, корнари, коритарни, дакле људи мануфактуристе или мајстори — бануше са кокошњама у једну азију у старој енглеској варшији где су становали људи средњег сталезка, а где је било становало у тој једној азији неких четрнаест *партја* или *партија*. А кад кажем *партија*, онда већ може себи сваки поштовани читаоц представити, каква је то вавилонска кула била, та азија; јер кад је наша Краљевина, која није најмања у Европи, тесна трима партијама коју сачињавају само људи, „порезлађајуће главе“, а колико

¹⁾ Види Д. Павлајевога „Општу Историју“ у валаном српском преводу Дим. Дукића, стр. 349 и 350.

²⁾ Ibidem, 412.

је тек ова авлија била тесна својим партијама којих је било четрнаест на броју и којих су партија чланови били махом и већином тако звану лепши пол, дакле жене!! Јер осим осталих које да и не спомињем — јер то је послао господе пошенивача, чланова пошенике комисије — станова је ту госпођа Јеца удова бандистовица, па Мица Самица, па Перка Пеглерка, па Етелка Ајлегерка, па Верка Пучерка и Белка Трукерка и Стејка Вешерка. И то све у једној авлији под једним газдом! Мушке главе не спомињем, јер би било много, и јер скучени простор листа не допушта штампанање поље већег списека лица. Та авлија је управо била читав мали Обреновац, Љубовија, или тако нека наша варошица унутрености. А можда је у нечему и превазилазила неке наше паланчице; јер ето у тој авлији био је чак и један фењер који се два пута годишње чак и палио, палио се, циме, 1. Маја и 1. Новембра, кад се, то јест, усељавају нове кирајнице, зар као нека предохрана за нове и међу собом још непознате кирајнице, да не погреше стан и да се не огрешу о туђе укућане! Једном речи, прави Обреновац. Међу кирајницама њалио је само један Цинцарин и њата, па да је господин министар унутрашњих дела, слободно прогласи за варошицу.

У ту авлију упутише се три Циганке и раздерише се:

— Купине, госпођааа! Ево кокошке за старо!... Пилкии, госпођааа! повика једна.

— Оће да пазаримо за старо, госпођооо! За старе аљине да пазаримо!... Дрењине, госпођооо!

— Вуна лепа, госпођо! дера се трећа. Вуна лепа! ћераца!

Тако се дераху све три браћећи се од једног малог као снег белог и као рис љутог пинџике са црвеном машлијом међу ушима и са четири штрумантаљке на опшираним пошпама, а на врату носе му четири општинске марке; за 1894., 1895., 1896., и 1897; по чему ће поштовани читатељи и то дознати, колико је речеом пинџики година старости његове. То је био љубимац, утеха, једино благо и забава госпође Јеце удове бандистовице, која га је увек звала „сине“; „сине оди мами да ти мама да цецела!“

Прва је истричала госпођа Јеца бандистовица, јер је по лајању свог пинџике разумела, да јој је „син“ у великој опасности и страху. И докста он је лајао, истина, али је измицао натрашке, а лајао од страха, ужасног страха.

— Оће да пазаримо, госпођа?

— А шта вам је то?

— Дрењине, купине, вуна, кокошке и пилкии! заграјаше све три Циганке у један глас тако да пинџика још силније залаја.

— Дај да видим кокошке, рече госпођа Јеца. А не знам ни с онима шта да радим што су у кокошњаку!... Све месо, па месо; — већ ми се дојело! Дед' да видим! рече а пре тога диже и узне под пазухо скоро окупаног пинџику да се не упрља око Циганки, јер се пинџика јако окуражио кад је видео своју патронесу, а и наљутио се, па је испод пазуха једнако лајао, али сад не од страха него од силне љутине. — Да видим, рече и стаде узимати пар по пар кокошана и стаде их зналачки поуздано мерити на прагу свом, гледајући за то време у страну и мичући устима као кад човек у себи рачуна. Тхе! Немаш шта узети у руке!... Чворци, лали к'о чворци!... Та требаће ми цак кукуруза, док их израним да буду за влање. Макар вас није мрсило да потегнете чак догде, само цаба цинеле дерете!... Чворци, важем ја!

— Добре су, госпођа, добре! Ево, погледај, оћен пилкии?

— Та шта да их и гледам! Кад су кокошке такве, а какви су тек пилкии?! вели госпођа Јеца.

— Добре су кокошке, госпођа, ама не може да се угоје, зашто су много љуте! Љуте су, љуте, па им парав, знаш, таква. Имају зар жуч велики, па им рана иде на жуч, а неће на месо! Ето то је, госпођа! вели јој једна Циганка.

— Па шта ништош за пар?

— Па што даш, госпођа.

— Ама па колико пара ништош за овај пар?

— Не давам за паре, госпођа...

— Што, што за Бога! пита је иронично госпођа Јеца. Што, не требају ти паре, богата си... нису лепе паре, а?

— Хеће, како да несу лепе; лепе су паре, госпођа, како да несу лепо?! Ама за паре не давамо, за старо давамо... Једну сукњу и реклу за ћерку, и једне чакшире и ципеле за Гађу (Драгутина) мога сина, оће да га женим с девојку из Стремчицу — а ми смо из Мељак — и једну сукњицу за ово дете... рече и гурну пред госпођу Јецу своје Циганче, нашто пинџика опет силно залаја а био се примирно мало.

— А што ће му сукња, рече госпођа Јеца погледав Циганче од главе до пете, кад је мушко?!

— Ама јесте, госпођа, право кажеш, јесте мушко, пеје девојка, добро кажеш!... Ама удавам ћерку у Рипањ... циганска кућа ама газдинска кућа, па се научила па женско, па ћерку, па ће ми ово дете да остане како ћерка; мајка си, удавала си, па ћеш знати мајчино стрце како боле без ћерку. Водем женско дете, па да давам једну сукњицу за њега и за бабу мало ракије...

— Иха! Треба да сам изнела један протокол, да ти све то побележим! Није него још нешто! Да ти заоденем и напојим сав Мељак за један пар тих твојих цркланица!... Ајде за паре ако ћеш?

— Нећу за паре, за старо оћу! вели Циганка.

У том изађоше и друге партаје, Перка Пеглерка и Етелка Ајлегерка, стара ајлегерка ваљда још из Возаровићеве књигопечатње, и Мица Самица, названа тако из зависти, завидело јој свих тринаест партаја због три самца, три телеграфисте од којих је један чак и припознати Хугиста, које је држала у квартиру. Због та три самца, дакле, и названа је Мица Самица. И ове три партаје стадоше разгледати и мерити и кудити кокоши и пилџе циганске али и погађати се с Циганкама.

Кад виде госпођа Јеца бандистовица да Циганка баш никако неће да прода за новац него за старо, а у себи признаде, да кокошке нису баш тако лоше и да би се од њих могао направити ваљан пилџи наприкан с пошпама, што је и њен покојни сунруг чувени елиторист Јаша тако радо јео док се није у Србији намамнио на ћебане и пропио ракије што му је и главе дошло — виде све то госпођа Јеца, прохесани и умом размисли и оде брао у кућу да донесе старежа.

Ове остале у велико се сташе погађати.

Мало после ето ти и госпође Јеце са старежом и метну га пред Циганку која чучну одмах и стаде зналачки претурати и разгледати хаљине пућкајућ и пуштајућ густе димове на своје мале црне земљане лулице и кратка камшица.

— Ето ти, мајсторице. Кад нећеш за паре, ето ти „старо“. Хе, ђаволи сте ви Цигани. „За старо.“ Какво старо, ваљда свака има старо у кући! Ја старо бацам на љубре! Ето, види сама! Све фини штоф, већ само тако може бити! Није га јадник, што кажу, честито ни навукао! Пред смрт је и поручио... а ко се и могао надати да ће тако па пречац... Како сам их онда метла у шифонер, нисам

их, чини ми се, ни вадила. А жао ми било да га у тим пошним хаљинама сараним. Сачувала их да имам спомен од њега, касти, утјеху какву такву; да имам, што кажу, на чему да се сита исплачем и најадам! Хе, удовица несрећница; што кажу, удовичко види само Бог!...

И бијаше! пришану полако Мица Самица Перки Пеглерки. Видиш роспије како се само претвара! Нема ни стида ни срама та жена! „Сачувала их да имам спомен“! Е што су ми криве све ове проклете швабице! Не може наша поштена жена, да овај!... Хо, убио те Бог Мицо, што се за свашта кидаш и секираш!... Ал' морам, морам... Шта каже: „Да имам спомен од њега!“ Сачувала си ти то за онога Мартинека обојисту, оног немака, посио и он, док се није снаш'о с другом, с оном лоћом касирком на побег'о у Социју.

— Ево, је л' ти доста ово за пар кокошака и два

— Јесте, ама у много је параде било, у много, госпоја! Дај јоште једну сукњу за бабу.

— Нема, нема ништа више! Ако оћеш, добро, ако нећеш а ти ајд' пут за уши па напоље, да не дашубим... Има ко ће једва дочекати! рече госпоја Јеца и подиже ствари са земље.

— Оћеш још једну сукњу да дам.

— Недам ништа. Ајд, бестрага ти глава, пуци се на авије!... И ја опет с ким сам нашла да тргујем и да се погађам. Није то научило поштено да заради, него тако да украде и придигне нешто кад нема никог... вели дутито госпоја Јеца упунтајући се у разговор са сусетком.

— Та и ја вам се чудим, госпоја Јецо, вели Мица Самица.

А Јеца се обрну другој Циганки и упусти се с њом у погодбу а онако случајно забоду црвену перјаницу у пат-

проф. ДРАГ. МИЛУТИНОВИЋ.

ЖИВОПИС У МАНАСТИРУ АРЊЉУ

пара пилића? пита госпоја Јеца бандистовица Циганку. А Циганка једнако пушка, пушта димове, плауцка и разгледа једне војничке панталоне, цокуле, кајиш и француски али официрски качкет.

— Мало, госпоја, за шес' душа мало...

— Каквих шест душа?!

— На две кокошке, четири пилићи, шес' душа су, број на прсте госпоја, толико бога ми...

— Шта мало, несрећо Циганска! вели госпоја Јеца. Имаш ли ти очи, несрећо? Зар не видиш какав је то само штэф, та ни дека ти твој није понео штакад такав штэф! Само за *параду* је облачно! И теби није доста!

кет и патаче качкет малом оном Циганчету колико да се дете забавља. А кад дете доби качкет на још с перјаницом, смну лице Циганчету и би му необично мило кад погледа сенку своју на сунцу.

Погодба с овом другом па и с оном трећом Циганком још је теже ишла и још мање имали изгледа да се спрши добрим назаром, тако да се госпоја Јеца опет поврати оној првој.

— Па, шта је, заштаће госпоја Јеца ону прву Циганку, јеси л' добила што боље, какву етилену или алишану алну? А?

— На погађамо се, знаш што је трговина. Па ће да продам у другу авију ако нема у ову.

— А како ти оно беше име?

— Цвета, госпоја.

— А дете како ти се зове?

— Шућа га зовемо... А има и у цркви једно његово име, ама га заборавимо, па га сад Шућа зовемо.

— Да ти је жив и здрав, рече госпоја Јеца. Где само како му баш лепо стоји качкет ко да је за њега прављен. Ју што ће то да буде један прекрасан музикант мамин, а Шућо?

А Шућа заборавио па кришку, или боље рећи кору, од динје, што ју је држао у једној руци, него се занео и забавио својим качкетом и црвеном перјаницом. Час је скине па разгледа, а час опет метне на главу осећајући се блажено и изпредно пријатно под качкетом и перјаницом.

— Ето да ти дам и ту качкету.

— Па давала си ми већ, вели Циганка.

— Ама сад је ту и црвена перјаница... Где како се само то црвени!

— Лепа перјаница, па црвена! рече Циганка па погледа задовољно на перјаницу јер, као што је сваком познато, Циганин је цркао за црвену боју. Ама да дам и једну сукњу.

— Е, није него да те одведем код Розе Штери! Доста ти је и то.

И опет се стадоше препирати. Назад понусти госпоја Јеца и изнесе један бордо лајб са рукавима с пуџама, које су сад већ прешле у историју, јер их по Београду више не може човек видети, још се виђају на Мељачким Циганкама које о фанашкама после поноћи играју по казанама и певају омиљену трговачко-помоћничку песму:

„Уз брадо низ брадо!
ваљало се низ брадо!“

— Ето ти и овај црвен лајб; сад се такви рукави највише носе. Ето, па носи и то, ало Циганска, а ја знам да би ти волела да си ти онако по цигански доченала са ужета. Ал сад обу да ми дам и ту корпу древина и ту шицу кичице. Гледај га само! рече показујући јој лајб бордобоје. Па кад ти о божићу завреша Ђерка „Циганцица“ у њему — море, оће да помери памет гостима у кафани! (Кад већ те мушке несреће не гледају с ким седају!)

Али вада понусти госпоја Јеца, зане Циганка, па неће да да и ако јој остадоше очи на црвеној боји, него постојано тражи још ма какву стару сукњу.

— Не може, госпоја! Зар овака живина...

— Е, кад не може, плану госпоја Јеца а ти хајд напоље! Марш из моје динје, несреће Циганска! па покупи опет све напете ствари и скиде љутито качкету с црвеном перјаницом са Шућине главе тако силно да је Шућа па нос полетео а на руке се задржао.

Кад мали Шућа остаде гологлав и виде качкету у туђим рукама, дрекну Циганче као да га је врас спопао. Полете за качкетом, и када је не дохвати, а он бацн кору динје коју дотле није испуштао из руке и ако му је мила била црвена перјаница, и паде колики је дуг на земљу. Паде па се стаде ваљати и грувати у прса и бацкати ногама, да га је жалост било погледати и туђину а камо ли меком мајчином срцу!

Тада уједаред на трговачке са строго утврђеном ценом, проговори мајка. Понусти и Цвета мајка Шућина и погодише се лепо две жене, Цвета из Мељака и Јеца бандинковица. Јеца, гунђајући како ју је Циганчуре преварила, оде на једну страну с купљеном живином, а Цвета с одеом на другу. Шућа дике бачену кору од динје, мајка му убрвса уплакане очи и паби качкет с црвеном перјаницом

и гледаше га материнским погледом, пушим милоште, како је весео и дичан. А и био је то заиста! И ако слабо одевен, изгледао је онако босоног, па басамаче ошншан, и само по глави униформисан, као каква поглавица афричког племена, — чије слике често виђамо по илустрованим новинама — каква краљ Њам-Њам назал или бар савезник под протекторатом Велике Британије.

*

Докле се овај испричани и други испричани пазар доконавао, дотле се у исто време трећи почињао а најме између Мице Самине и Љубице мајсторице, циганке на Сремчице. Погодише се донекле. Поброја Мица Саминца шта ће све дати за живину и мараму вуне, и Љубица мајсторица пристаде. Сад је још само требало да госпоја Саминца изнесе а мајсторица да се увери о солидности уговорене робе. И она изнесе а она стаде разгледати. Управо на први поглед, а она зашпта:

— Па ово ли ми даваш?

— Е, није него ћу ти поручити из Париза из Помодног Магацина!? Шта фали?

— Хехе, госпоја... много фали, много... вели промично мајсторица и маше главом: много...

— Немој ми ту заперати, него дај амо ту живину и вуну —, кад смо се већ и погодили, и што важу пазар утврдили!

— Разговарали смо се, брани се Циганка; пазарили, ама пазар песмо утврдили, — песмо се руковали!

— Јо, локо Циганска, зар с тобом да се рукујем?! плану госпоја Мица. Дај овамо кад ти кажем...

— Не може; дај друго, госпоја.

— Па јеси ли ти на ушима седла, кад сам ти ређала све што ћу ти дати?! праска Саминца.

— Ба, одбија мајсторица, „мачку у цак не купујем ја“! Неје за ово била реч! рече и гурну ногом изнесене ствари.

— Та како да није! Видиш ти Циганчуре једне, где ме утерује у лаж и соли ми памет! Та шта гураш то ногом, несреће доновска. Где ти не де ме прави прапу здраву лудом! Овамо дај то, кад ти реко', док нисам...

— Хохохо! смеје се грохотом Циганка кад мало боље разгледа ствари. Еј, госпоја, госпоја!... А куд су рукави кад је капут? и показа капут без рукава. А куд је погавица. Хохохо! и показа панталоне (управо „панталону“ јер Бог зна каквим су случајем престале бити тако да кажем из pluralia tantum) без једне погавице!

— Ју, ју, куку, црна Мицо, шта си дочекала у својој рођеној кући, да ти се подсмева протува Циганска! плану госпоја Мица љутито, готова већ да дочена ону иза ћошка мотку којом се подунире веш. Иди ми испред очију, јер ћу те сад оном мотком тамо...

— Хохо, смеје се Љубица Циганка, па како ће госпоја кад нема једна погавица, да тури човек две ноге у једну погавицу — може ли?! О госпоја, госпоја! рече и прекрети се. Једна погавица!...

— А шта би ти теда, раздера се госпоја Мица. Једна погавица, ја како! Још и за Циганина по моди панталоне!

— Ама неје за моду, госпоја. Ама једна погавица... е баш си ти!...

— Обеш четири погавице на једним панталонима; к'о да ћеш кова са четири ноге облачити а не човека са две! Дај пилиће овамо, лопузо једва!

— Хохо, смеје се Циганка све јаче. Какви пилићи, госпоја, за ово?! Па шаку дрењине не дам за то!... Да ми

донесе ти мени једну тикву дрењине у моју Стремчицу, госпође, па ја да ти ем боље алине дам од ове твоје!

— Јао, дека ти твој носно дрењине, а не ја! плану Самница и луни оном једном поганицом Циганку која се — ох ужаса и безобразлука! — тресла од смеха — удари је неколико пута док се не дохватише и Циганка јој оте панталоне, па се разлере онима на улици којих се исекупило доста на канији.

— Еј, Мељачани, мајстори, море! Хохохо! Авта дичен авдик со делма е каџаџа! Хохо! Крсти се Циганка. Але, девла, со кердем!! Оди да видите једну страмоту што ми давају за моју живину. Поглега! викаше Љубица мајсторница, смејући се и показујући ону једну поганицу. Делее!

— Делее! заграјаше оне друге Циганке с каније. Страмота, богами страмота! Ако смо Цигани људи смо и ми.

— Цигани! свикше Самница: Цигани да боме!

— Чујем, брате! вичу оне.

А Љубица једнако показује а све се тресе од смеха, а оне на канији љупају се и хватају за трбу од смеха гледајући назарске ствари.

Док су се Циганке смејале на српском језику било је и које како, али кад почеше на свом циганском — постаде жена звер, формална звер.

— Јао црне жене и црне друге! јаушну госпоја Мица и окрете се осталим комшиницама, и ви то трните, да ми се у очи, у очи да ми се смеје!... Да продаје па да се нимаман...

— Несам украла госпоја, да ти дам за бађава кокошке.

— Јао ниси украла?! Та сви сте ви донови. Та ниси ти ни дошла да поштено пазарини, него да крадеш веш! Звераш по авлији, да што здиниш и придигнеш. Нико други него ти си баш украла ономад ону чину господин Микину доверску кошуљу!

— А ко би други, прихваћа госпоја Перка Пеглерка, него баш те таке скитнице. Што кажу, да дијоманте проспете по авлији камарама, па да преноћи, нико од нас не би дирнуо ни једно зрице што је туђе. Бар ја сам така!

— Слатка! И сама сам вам така! потврђује госпоја Верка Пуцкерка.

А госпоја Мица Самница слуша и гледа, бледи и првени, док од једаред плану и дохвати ону већ спомињану мотку и полете разјарена на Циганку као јунак кад у очајању, презревши живот, јурне у густе редове непријатељске тражећи извесну али бар славну смрт, а за њом скочише свих тринаест партаја каменицама и ко је већ шта дохватио па за Циганком.

Страшна вика: Лонови! Држите! несонка и читав плотун каменица сручи се на Цигане који стругнуше кул који по сокаку сви, и прави и криви. Мали Шућо први стругну, смаче кану с перјаницом под мишку на беж' у други сокак.

Начини се ужасна граја. Циганке отадоше бегати, партаје их вијати грдећи и Цигане и власт која их трпи да краду веш с узета. На вичу „Лонови! Држите их!“ агру се свет на авију авлија, полете па заплашене Циганке и Циганчиће и похвати их многе.

У том стизе и позорник тога краја, полако и достојанствено, — пицајући полако грозд који је успут узео проборе ради од Трајка пицлара код кога се најрадије бавио кад је па линији, — прилажаше кукући своје гломазне гарнизоне чиме по калдрми и питаше их „шта је то било?“ а мало за тим стизе и господин Паја писар, назван „Лено писарче“, са пишкама испод качкета, да извиди и расправи ствар.

— Шта је, шта је то било? зашта г. Паја и савишним погледом, како је он то само умео, погледа по свима партајама које отадоше успијати, наменшати еризуре, шампије с перлама и уопште дотеривати се.

— Лонови, донови, госп'н-Пајо!

— Лонови, краду ди што стигну.

— Ја не знам што их та влас' и трпи.

— Покрадоше нам сав бели веш!

— Када то? пита госп. Паја и онет гледа савишно, али сад само на Белку Трукерку, и глади брчиће своје, то јест глади оно место где ће се временом, кад буде член, пружати дуги бркови, али се онда, паравно, неће више више звати „лепо писарче“. — Који то?

— Па данас, мало час! вели Перка Пеглерка. Ето ови овде!

— Зар ови? зашта г. Паја и одупре се и подбочи левом руком марцијално на сабљу своју и узе позитуру насликаног генерала на бојном пољу, у тренутку кад прека грањата пред њим.

— Та, да! грукнуше свих четрнаест партаја, сложни да по што по то обеде безобразне Циганке као краљевнице.

Тада се намршти лево лице „леног писарчета“, госп. Паје; погледа љубазно свих четрнаест партаја а строго све Циганке и циганчиће и нареди строг преглед ту на лицу места, тако рећи. — Али како никакав „бели веш“ не нађоше ни на узету у авлији, ни у циганским торбама, за то немаде г. писар куд него пусти из недостатка доказа Циганке на слободу. Пустише их и партаје а господин Пају задржаше на ручак. Остаде код госпоје Етелке старе Ајилгерке, а тетке младе Верке Пуцкерке која је имала већ даша симпатија спрам госп. Паје. И док је госп. Паја седео и ручао, и кажу што и певало, па дао и реч да ће све своје силе посветити благостању и безбедности свога рејона, Циганке су већ у велико измакле из Београда, али још једнако се смејале шорајућ ногама и љупајући се једна о другу од силва смеха; крстиле се и једнако говорише: „Але, девла, со кердем!“

5. I. 1901.

ропвиљело тиче мало
У кафезу златних жица;
Удаси му груди ломе,
Неста сјаја у очима!

А са гране румен-руже
Весела се пјесма вије:
Друго тиче у слободи
Пјена пјесме ашиклије.

Да л' веселом пјесмом својом,
Што је срећно с руже поје,
Тјешни свога тужиог друга
У кафезу тужан што је?

Не! Та пјесма робу младом
У јад ствара слатке наде...
Анај срце, јадно срце,
Нек утјехе Бог ти даде!

ОСМАН А. ЂИНИЋ

ЦРТИЦЕ ИЗ КУЛТУРНОГА РАДА У СЛОВЕНАЦА

I

Сликарска изложба

Биће нешто више од годину дана, од како засноваше словенски уметници своје друштво у Љубљани, да им буде огњиште око којег би се сакуљали у забавне сврхе, или уједно и коло у које би се хватали у сврху међусобне помоћи, чувања целокупних користи уметника а напокон и у сврху приређивања уметничких изложба итд. У друштву нису сакуљени само сликари и вајари, већ и архитекте и занатлије вештаци, па и глумци, глумци а такође песници и списатељи. Ови потоњи добра су помоћ осталим уметницима, јер их потпомажу доставити своје циљеве вештим својим пером, док глумци и глумице забављају чланове друштва у редовним састанцима.

Најважнији чин овога младога друштва био је закључак, да се има течајем године 1900, приредити изложба уметничких радова словеначких сликара и вајара. До сада су поједини уметници излагали своје радове у изложбама трговачким; а сада је требало да се окупе сви уметници у првој изложби. Са усхићењем прихвати изабрани одбор своју задаћу и тако му пође за руком да отвори 2. септембра (15. септ. по нов. кал.) у великој сали Дома Љубљанског прву изложбу словеначких уметника који се одлазаше позиву у приличном броју.

Тачно о подневи реченога дана отвори старешина друштвени, професор Иван Франке, изложбу усрдним говором којим поздравил позване госте. Отворању присуствоваше отмене званичне личности: заменик земаљскога поглавице гроф Шафгоче, заступник владини, војнички заповедник фелдмаршалајтант Хесман, земаљски капетан племенити Детеда, градски начелник Иван Хрибар, леп број других достојанственика, заступници разних друштава, журналисте, заступници хрватског уметничког друштва и лепа кита крених дама. Присутност званичних кругова још је значајнија, што се аустријска влада о сличним потхватима немачких народа доселе ни мало није занимала. Овом приликом изрече после отворања изложбе заступник владин своју честитку за добро успели потхват младога друштва. После овога узе реч градоначелник Хрибар те даде израза свому задовољству што је изложба, макар скромна, ипак према приликама словеначким сасвим угодно испала. Јер Словенци немају ни крунисаних глава, ни племенитих мецена, а поред тога и не живе у опште у сјајним приликама. А угодне политичке и материјалне прилике невласташа су погодба за развој уметности. Макар да није све, што је изложено, савршено, ипак видимо пред собом слободне плодове словеначке уметности, који сведоче, да се ипак уметност креће (*errig vi moove*). Напокон изразио је земаљски капетан (поглавар аутономне земаљске области) своју радост о новом појаву који нека би био пророк лепше будућности.

Изложбу уредеше господи сликари: Грохар, Стрнен, Јакотић, Весел, проф. Франке, проф. Мис и грађевински саветник Дуђе. Ванредним њилима и лепим намештајем искитише дворацу Г. Наглаг, а дивним зеленилом и ретким цвећем Г. градски вртар Хајниц.

Већ из ових података лако ћете разабрати, да се ту не ради о каквој сјајној изложби што се виђају у разним престоницама, н.пр. у Бечу, Берлину, Минхену, Паризу; напротив, да својом вредношћу не досежу ни ових у мањим

центрима уметности, а ипак била је ова изложба врло занимљива, будући да ту бијаше први пут сакуљен леп број домаћих уметника, о чијим радовима публика доселе није знала или баш ништа или врло мало. Ако човек још и то помисли, да су ови уметници доселе били без средниста, без међусобнога саобраћаја, да су раширени по широким свету, да у Љубљани доселе није било ни најмање припреме за такав потхват, него да су морали пожртвовани одборници све на ново устварити, да су се морали приређивачи борити са разним предрасудама, са неслогом у кругу самих уметника, са завишћу, па најзад и са оскудицом повчаних средстава, онда не можемо ипак, а да у очиглед повољнога успеха ове изложбе не изјавимо, да је овај први покушај доказао, да има и у Словенца доста уметничких сила које би могле у повољним приликама и што отмено устварити. Штета што им доселе публика није пружила довољне моралне и материјалне помоћи.

У прологу, који је слагао песник Енгелберт Гауга о отворању изложбе, вели песник: „И наше куће, у којима имућност разлева араке лакога живота, лепо су окаћене сликама и киневима који нам дођоше из туђих земаља, а наш уметник живи без наде ма где у туђинству. Без наде? Не! Словенац је крепак и у жилама његовим тече огњени кривца. Овој енергији, овој гводепој вољи невам свој скромни славонен.“ На једном другом месту каже: „Кад пуче глас о Вашој намери, тада букину и вихор, да Вас распрши а тада се могасте осветочити, да би завиет и злоба добру ствар и уништиле, да не беше никла из здравих корена.“

Морални успех био је дакле свакако повољан, али то се не може казати и о материјалном успеху; јер од свих уметника, једва је њих осам нашло кулаца. Потина, доста је од ових радова већ и пре изложбе било у приватним рукама, некои од њих не беху довршени, већ само начртани, студије, а неким, да искрено кажем, била је и одвише висока цена ударена.

Порота за ову изложбу би састављена од ове господе: Иван Франке, и. кр. професор у Љубљанској реалци, Иван Дуђе, градски грађевинарски саветник, Целестин Мис, и. к. професор моделовања у овдашњој стручној школи за дрводелство, Фердинанд Весел, сликар, Мате Стрнен, сликар. Њихови заменици беху сликари Г.Г. Иван Грохар и Ричардо Јакотић.

Изложило је своје радове двадесет сликара, поменше: Антун Ажбе, сликар и учитељ сликарства у Минхену, Иван Франке, Јосип Грм, сликар и учитељ цртања у Прагу, Људевит Гридец у Љубљани, Ив. Грохар у Љубљани, Антун Гвајец, сликар и учитељ цртања у Слов. Горици, Фрањо Хорват у Штајерској Гадони, Р. Јакотић, у Љубљани, Мате Јама, сликар у Минхену, Ивана Кобилица, сликарка у Сарајеву, А. Кожељ, сликар у Камнику, Ото Рудолф, сликар у Цириху, Мате Стрнен, сликар у Врхнику крај Љубљане, Августа Шантељ, сликарка у Горици, и њезина кћи Хенрика, сликарка у Бечу, Иван Валотић, сликар у Паризу, Ф. Весел, сликар у Камнику, његова жена Јеси Весел, П. Жмитек, сликар у Кроњи у Крањској, Ив. Тринко, професор у Видму (Udine у Италији). Доцније пристунида је још и кнегиња Марија Вреде, жена негдашњег посланика аустријскога у Београду.

Од вајара изложише своје радове Г.Г.: Ф. Бернекер вајар у Бечу, Иван Цесар у Моарју у Штајерској, Јосиф Грошељ у Селцама; Целестин Мис у Љубљани, В. Погачник у Бечу, Алојзије Прогар у Целовцу, Алојзије

Репић у Бечу, Јаков Жнидар у Бечу. Покрај тога наведен је у изложбеном списку и архитекта Г. Иван Јагар у Бечу.

Највеће признање стекао је у стручњача (било правих било уображених, што ја нећу да пресуђујем) Фердинанд Весел, који је изложио 27 слика што већих што мањих. Предмети су његових слика већином пејзажи, као: Из млетачке Словеније, Дебелчев млин, Село, Кућа, На поникви, Которска Лука, Из Камничанскога Погорја. Друге су жанр-слике: Слепи мии (дечја игра), Пре венчања, Домаћа забава. Некоје су опет из „мртве природе“ (stilleben, nature morte), а некоје портретне студије као: Римски прелат, Краљица, Словенка и друге. Све су ове слике наведене масним бојама. Некоје између старијих слика студије су из доба његова учења у Минхену (Витез, Пролетарац). Боја је тамнија од боје млађих радова. Старије слике рађене су у радионици, док су млађе рађене по начину plein-air-иста. Боје потоњих, истина, пуно су сјајније, али зато и много воденије, неизразне, контуре мекше, али зато и нејасније. Свакако би желели, да су боје нешто гушће, светлост мање бледа, црте нешто изразитије. Највећа му је слика *Смиловање*, која приказује рањена војника ког дворе две милосрднице у простору, што га слабо осветљује ватра на огњишту. Лепа је такође слика *Љубав*, али је штета што су јој боје одвише размазане. Највише се публици свидела жанр-слика *Слепи мии*. У тој слици играју деца у одаји у коју, о зимњој вечери, допире бледа месечева светлост која се одбија од снега што напољу покрива земљу. Занимљива је такође и слика римскога прелата.

Антон Ажбе изложио је само једну слику *Црнка*. Овај је рад био стекао признања и од Минхенске критике.

Образ црнке одбија се сјајно од тамне позадине. Особито фина је израда и најмањих делића кожуховине, у коју је црнка одевена.

Иван Валаотић изложио је само један мали портрет свога пријатеља. Из овог рада не може се одсечно судити о његовој подобности. Свакако је даровит младић, што је посведочио својим илустрацијама за разне књиге.

Ивана Кобилица послала је неколике радове у којима је цвеће и воће особито фино израђено. Портрет бискупа Стросмајера одличан је рад. Владика седи у наслоњачи као да се разговара с неким пријатељем; ту нема никакве театарне позе, све је природно, па и лице је добро погођено. Сlike *Полеги* и *Парижанка* представљају најтачнију израду сваке ситнице; уза све то, што су слике израђене у plein-air-у, ипак су боје пуно гушће него ли у сликама других модерних сликара којима импонује једино светлост, а не сам предмет слике. Госпођица Кобилица уме спајати ефекте светлости са истицањем сликаног предмета. Највише се приближује модерним радовима слика која приказује девојке како стеру и глачају рубље. У овој слици особито је светлост ефективна.

Г. Иван Франке изложио је неколико нацрта из времена свога боравка у Китају. Ове су црте потпуно акту-

алне, макар да су рађене пре двадесет и пет година. И портрети његови, сви из старијег доба, сведоче да уметник зна добро погодити предмете и да се, уз то, обазира и на минуциозности. Сликарска израда некако је укочена.

Г. Мате Јама изложио је слике: *Госпођица*, *У сумраку*, *Властелински судар*, *Банка*, *Сељанка*, *На триу*, *За обедом*. Особито ова последња слика, која приказује троје

С. РОКСАНДИЋ.

СПОМЕНИК КНЕЗА МИЛОША ВЕЛИКОГ У КРАГУЈЕВЦУ.

малење сељачке деце при обеду, побудила је у публици велико занимање. Истина, овому је занимању много допринео и сам предмет, јер свако радо гледа малу децу; ипак је и уметничка израда достојна. Лепи су и његови портрети и слика Љубљанског Великог Трга.

Г. Грилец изложио је једну слику *Намештај побожњака*, добро израђену али без уметничке вредности. П. Жмитек, који је учио у Петрограду код прослављенога рускога сликара Рјепина, младић је од којег се можемо надати лепим стварима, само ако буде марљиво наставио своје науке. Остале свари одише одишу ђачком атмосфером. Слике *Антуна Кожеља* одају доброга цртача, а колористички рад тешко ће коме годити. *Фран Хорват* изложио је, осим једнога портрета, баш красно израђену слику јела и шића. Слике *Ивана Грохара* пуне су топлих боја и слободног потеза. Много су побудиле занимања његове слике *Наши Петар*, која приказује сељачкога слугу, и портрет сликареве мајке. Лепа је такође црквена слика која приказује Исуса у јасној светлости, а испод њега народ који се моли своме Спаситељу. Ова је слика ваљана, макар да су некоја лица њена конвенционално наменштена. Али су то истинске особе пуне живахности; тамније боје приземља и људи прелазе вештачки у јасније сфере светлости, у којој лебди Спаситељ. Угодно утичу на гледаоце и неки пејзажи сликареви.

Антун Гавајец велики је таленат за пејзаж. Његови су радови фино израђени, правилно цртани, боје лепо хармонизоване. Баш је красна слика расцветаног дрвећа обасјаног премалећним сунцем. Друга му је отмена слика *Њега нема*. Млада Римљанка седи на каменитој клупи у хладу густога дрвећа и сетно гледа у даљину преко језера, што се стере испод ње, очекујући свог драгога. Уметник се овде показао и ваљан портретиста.

Врло лепа је пастелна слика *Госпође Шантлова*, која приказује плавокоса мало девојче. Кћи уметничина, Госпођица *Ханријета Шантлова*, изложила је неколико жанрских слика. Од ових њених радова нарочито се истичу: слика *Жене у очи благодана иеру кухињско посуђе* и *Бака приповида својој унуци о давним временима*. Слике даровите уметнице заслужују сваку поворност колико ради инвенције, толико и ради технике.

Красна је слика *Отона Рудолфа*, која приказује Богородицу, којој се је затекло у помоћ несрећно женско чело. Позадина ове слике приказује се у вечерњој светлости, а лица у предњем делу осветљана подневном сунцем, што је вредности слике на уштрб. Али су лица тако красна, израда тако сјајна, да се ова слика доиста потиче изнад многих других слика. Диван је и пастелни портрет двеју малих девојчица. *Кнегиња Вреде* изложила је: слику једнога официра, израђену *alla tempera*, портрет једне девојке, израђен кредом, и портрет једне дувне, масним бојама. Ове слике одликују се тамним дном, од којег се одбијају лица са стране осветљена. *Јосиф Грм* приредио је пре неколико година изложбу својих слика у Љубљанском Музеју. Било је ту лепих ствари младога ученика чешкога сликара Бројика. Сада је послао само две слике, које ни по чему не одговарају надама које полагаху на њ и приредивачи изложбе и публика. Г. *Тринко* послао је неколико фино израђених пероцрта (*Federzeichnungen*), које одају даровитог дилетанта. Господа *Јазер* и *Мис* изложили су нацрте за своје радове од дрвета или камена у разним црквама (амбоне, жртанике и сличне ствари).

Од *Мате Стрнема* било је на изложби неколико студија, омањих радова, као што су нпр. слика једнога села,

коњ и крава у стаји. Особито је добра слика која приказује девојку где успут погнута притеже ципелу којој се одрешине тракови. Девојка је нешто јако напред погнута, знак, да је се баш у ходу зауставила. Велика слика истога уметника, која приказује аустријског цара на коњу, реси ону исту салу у којој је била изложба. Врло је леп коњ, на којем јаше цар Фрања Јосиф, али мање је погодан сликар лице и начин јахања царева. И икарнат у лицу цареву одвише је живахан.

Напокон изложио је сву множину својих студија и нацрта сликар *Рихардо Јакошић*. Има критичара који у велике хвале даровитост овога уметника, која се јасно види у студијама његовим. Једна приказује *Веслача* — гле чуда! на салонској столици посве голога. Друга је *Дервиш*. Све остало, више од 20 слика, чинило се огромној већини гледалаца напросто шаренило. Тај је уметник импресијонист до крајности. Има ти на платну вазда шарених тачака све једна уз другу, а свака од друге боје; а тешко ћеш наћи оно место с којег би могао разабрати што приказује слика. Све су ове слике сами недовршени експерименти; боје и црте тако су нехатно набацане, да правога уживања ни пошто не можеш имати од тих слика.

Из ових података лако је разабрати, да је била изложба почетничка. Великих радова са знаменитим предметима готово и нема. Историјске слике није било ни за лек, а и неке друге гране сликарске уметности биле су сасвим недовољно заступљене. Много ствари било је недовршених, па је било међу њима и много студија ђачких или нацрта. Напокон треба напоменути, да је било међу излагачима неколико дилетаната и простих занатлија који раде по шаблонима за своје муштерије. Ипак била је претежна већина радова достојна и за то се могу Словенци пуним правом подичити овом својом првом изложбом слика.

Између вајарских радова некоји су црквени: кипови, распећа, једна мадона, анђели. Сви су ти радови леви, али не могу претендовати, да их сматрамо другим печим, већ само занатлијским радовима. Профани кипови — на жалост — нису израђени у бронзи или мрамору, него су модели из гипса, пластелина, воска, који чекају мецена да наручи њихово извођење. Радње *А. Решића* баш су врло красне. Изложио је два портрета: један славнога владике Сломшека, чија се стогодишњица од рођења славила прошле јесени, а други је допрсни кип једнога младића. Два барељећа представљају *Глазбу* и *Св. Цецилију*. Знамените су две његове групе бораца. Једна приказује два младића, друга два одрасла човека. У првој је групи искрочно победилац десном ногом, а тело му је са набрекнутом грудима скоро хоризонтално; левом руком притискује свога парца на тле; а испруженом десном као да брани себе од људи који тобоже јуре у помоћ побеђенику. Паражај лица и једнога и другог врло је подесан ситуацији. — Друга група бораца одликује се анатомском верношћу свих делова. Напокон ваља споменути и његов модел старца-просјака са унучетом, а такође и групу *Адам и Ева после треха*.

Други одлични вајар је *Иван Зајец*, који је изложио осим неколико омањих радова и велику групу *Адам и Ева*. Модел је у власништву Љубљанског Музеја и приказује наше прародитеље, кад изгнани остављају рај. Красна су гола тела Адама и Еве. Ева скрушена од стида и кајања оборила је очи, а Адам привио своју другарицу десницом к себи, лева му рука виси о боку са стиснутом песницом. Лице му је намргођено; а на њему се чита упорност и чврста одлука, да ће у борби за живот бранити себе и

своју другарицу. Зајец је изложио још и модел за Преширнов споменик о којем љу доцније и нарочито писати.

А. Прогар изложио је само свој модел за Преширнов споменик. Штета је што чувени уметник није изложио ниједне друге своје радње. Исто тако жалимо искрено, што ни други чувени вајар, Г. А. Гаугл, ради сићушних интрига није изложио ниједнога дела свога мајсторскога дјела.

Ј. Бернекер младић је од једно 23 године и учи у Бечу. Његови школски радови одају врло даровитог уметника. Изложио је два допрсна портрета врло лепо моделована. Б. Погачник послао је два рељефа и две вазе. Једна од ових приказује похотнога фауна који трчи за бегуницом дражесном пимфом. Ј. Залар изложио је два рада: један приказ из романа Сјенкјевичева (Quo vadis?), наиме дивскога слугу Меџеда (Ursus) који у цирку заврће прат сиљному бичу, на којем је привезана његова господарица, осуђена као и он на смрт у цирку. Други је рад симболична слика Време. Радови су добри али не и сасвим оригинални. Још је заслужан помена дрвени застор, студија Ј. Цесара, која је ради вештачке израде набора побудила занимање у свих посетилика изложбе.

Изложба је била отворена од 2. септембра до 15. октобра 1900. год. Посетише је у ових 6 недеља преко 5000 људи. Из Трста и Цеља родољубиви пријатељи уметности дођоше засебним возовима. Хрватско уметничко друштво позвало је словенске уметнике да изложе своје радове и у Загребу. Словенски су се уметници одавали овоме позиву драге воље па су тако изложени најважнији радови од 10. дец. у Загребу. Репродукције некојих радова донесоше Сарајевска *Нада*, Загребачка *Просвета* и *Живот*. Будући да су ове новине приступачне бар једноме делу Срба, могу тако из поменутих новина бар приближну слику описане изложбе створити.*

ЉУЂАНА.

ПАЈА ЈОВАНОВИЋ.

ПРЕЂА.

проф. Рајко Перушек.

Људска срећа

— Кажа за орасле —

он у почетку људског живота на Земљи обратише се људи боговима и мољаху: „О силни Богови! Погледајте како смо несрећни и напуштени! Смиљујте се на нас и поклоните нам Срећу.“

Богови, од увек милосрдни и наклоњени људима, примише ову молбу и поклонеше људима Злато. Ах како је било светло, како ли одблескиваше! И људи га почеше тра-

* Предузети смо већ потребне кораке да бар неке од ових слика допесемо и у Новој Искри.

жити и добијаху га. И спуштаху се у црна недра земљина, па их разриваху без милосрђа; и ронише до пешчаног тла дубоких река, срећни и задовољни што га и ту налажаху. Али они од људи што беху расипни и разметљиви растурише злато своје, а други, разумни и увиђавни, сачуваше га и прикрише. И разметљиви осиротеше те се разумнима и увиђавнима понудише за слуге и робове.

И после овог догоше се на штедљиве, и од тада отпочеше убијства и разбојништва на земљи. Рањени и самртници болно су јаукали и стењући проклињали богове.

А вечни богови, велики у својој милости, праштаху људима и, видећи зашто су људи несрећни, послаше међу њих Љубав.

И од тога часа наступи на целој земљи мир и блаженство, и у људским срцима процвета слога и љубав те се људима земља учини лепша и слађа од Раја.

Сва завист, мржња и свако зло ишчезоше и заборавише се сасвим. Све теготе и незгоде у животу учинише се лакше од листа ружина, те их људи подпосише с усхићењем, смејући се и радујући бескрајно.

Али то блаженство не потраја дуго. Међу људима се појави борба око жена, а међу женама око људи.

И одмах после љубави дође завист и суревњивост, мучење и страдање, а са њима преступ, порок и грех. И друг је био устао на друга, и брат на брата, па и читав народ иде због тога да уништи и истреби други народ.

А богови пуни саучешћа према људима и пуни љубави, потресени злом њиховим, послаше им Мудрост.

И кад она дође почеше се људи удубљивати у се и уклањаху се и избегаваху један другог. Стадоше у усамљености изучавати суштину свега што је око њих, и својим слабим али неуморним духом продираху у тајне великих појава природних. И у њиховим се душама заметну сазнање о свему. Почеше сумњати у своје бесмртне богове па чак и у корист и циљ самога живота људског. А за то и постадоше несрећнији него што беху икада дотле.

Јер сада не управљаху више своје молитве вечним боговима. Не молећи их ни за што, често су само погледали умним очима својим у плава небеса и забринуту климаху оседелим главама својим.

А мудрим боговима сажали се и опет на ове беднике — „наметне људе“ — што беху несрећни ради сазнања свега, па у превеликој љубави према Земљи послаше међу људе Глуност.

И шта би? Међу људима се појави од тада срећа и никад их више не напушташе, а и Глуност нађе стално обиталиште међу људима.

превод Јеџа.

Акварели

Замрало убого село... Беле се тршчани крони,
А студ притисла земљу и мрак све већи пада;
Под снегом јаблани дршћу као спутани старци,
Тихо и боно цвиле, један другом се јада,
А ветар јецјај им носи преко колиба мали',
И буди уморне људе што су под бедом пали.

А сред бескрајног неба блиста се Христова звезда,
И са висина рајских певају анђели свети:
„Слава на небу Богу, а доле, међу људма...“
И реч издахну задња. А Беда што с ветром лети
Запева страхотну песму јављајућ рођење Спаса,
И бедно задрхта село од њена пуста гласа.

XIII

Једро полегло класје, клонула висока трска;
Слабачак посрће ветар, трава се повија мека,
Поврх уморних птица шуме сањиве брезе,
И овце са брега слазе и тиха чује се блека;
А Запад у ватри гори и сунце за брда тоне,
И орли широким крил'ма беле облаке гоне.

А сенке на земљи расту, и ко стражари ноћни
Тихо, опрезно газе кроз немо и пусто гробље;
Под сваком стопом њином цвиле тисуће сужних,
У ту тамницу мрачну Смрт гони своје робље.
Силници с беднима леже, с царима просјаци худи,
Збацивши земљаско рухо овде су прави људи.

Д. Ј. ДЕМЕТРИЈЕВИЋ.

ЖЕНСКИ ТИПОВИ ТУРГЕЊЕВА

— СТУДИЈА *) —

Д свазнних утисака, које је на мене имао генијални Тургењев својим делима, покушавам ево да у овој краткој студији, боље рећи рефлексијама, изнесем своје мишљење о оној важној тачки у делима Тургењева на коју је, изгледа, и он сам обратио највећу пажњу: да изнесем своје мишљење о женском типу, о „русској женици“.

И заиста, пакљивије успоређујући главне јунаке и јунакиње, пада и нехотице у очи: с каквом је нежњошћу Тургењев обрађивао до најмањих ситуација женске типове у својим делима. Какве им је велике и племените идеје досуђивао, какве су велике жртве подносила та нежна и слаба створења! И — за дивно чудо! — као да у њима беше веће енергије и истрајности, већег одушевљења за ствар којој су се свом душом одавале, јер оне изгледају велике, готово гигантне, а јачи пол тако слаб и нејак! — Ја ћу се постарати да то у свом даљем излагању и истумачим и докажем.

*) Читана на свечаној седници Српског Академског Друштва у Петрограду, 26. новембра 1900. године.

I

У свима делима Тургењева налазимо веома интересант факт: непоколебљиву стабилност у изношењу женских карактера. Ја се овде нећу упуштати у оцену сталности његова целокупног рада (јер ми то и није предмет), ма да су га у његово време укоревали разни критичари, што мења једном већ изабрани правац. Неће бити излишно ако овде изнесемо један пасус из „Предисловия автора къ собранию романовъ, 1880. года“ што га Тургењев упути својим критичарима: „На против, мени се чини да ми пре треба пребацити за сувишну сталност и тако рећи нескретљивост мога правца. Писац „Руђина“ (1855. г.) и писац „Новине“ (1876. г.) један је и исти човек. У току свега тог времена ја сам тежио, у колико сам могао и умео, да непристрасно представим и изнесем као праве („надлежаци“) типове и оно што Шекспир назива: „the body and pressure of time“ (слика и утицај времена), па и ону тако брзо променљиву физиономију руских људи културнога слоја који је већном и био предмет мојих посматрања.“

Ну поред тако јасног одговора, сетимо се само, какву су буру подигли у друштвеним редовима „Оцеви и деца“. На Тургењева се осинаху гласови нападача и негодовања. Шта више окриљавали су и „Современик“, чувени тада лист, на којем је, поред Вјелинског, Некрасова и других, радио и Тургењев. На те је нападе одговорно „Современик“ у својој 6. књизи за 1861. г.: да је са Тургењевим прекинуо све односе. „Мы разошлись“...

Омладина се највеће највише увређена појавом „Оцева и деца“. Она је с презрењем одбацивала од себе све оно што су јој приписивали, а о чему она није ни мислила. Њу је раздражавало, што је оштро око великог уметника умело да открије и оне њихове најскривеније и најтамније мисли које су у њиховим мозговима биле тек у зачећу. Огромна маса руских студената у Хајделбергу потражи од „Нихилисте“ објашњење: шта је хтео тим романом и какав му је циљ био? — Тургењев је нарочито допутовао из Баден-Бадена у Хајделберг да пред „гомилем својих тужилаца“ (како вели Венгер) да тражено објашњење.

„Цртајући фигуру Базарова, ја сам ишлојно из круга његових симпатија све што је уметничко; ја сам га одарио оштрином и грубошћу, али не са глумом жељом да увредим младо поколење (!), већ просто на основу посматрања мога познаника доктора Д. и лица њему сличних“ вели он у својим „Литературниѣ и житејскія воспоминаниѣ“.

Појава „Новине“ као да је имала циљ да колико толико задовољи незадовољне, да стисне младе духове долеђујући своме јунаку јасније, племенитије идеје које су се у почетку седамдесетих година испојиле у омладини кретањем „у народ“ и социјалистичком пропагандом. Велики песник и ту беше лоше среће... И опет поток грђе и презирања свега што је носило његово име! Али tempora mutantur! Сетимо се празничног руха Москве и Петрограда 1880. године за време Пушкинских Дана. Онакве почасти, онакве овације ретко је који од смртних доживео. Називи: „нихилиста“, „западњак“ — тада су замењени називима: „генијални уметник“, „велики песник земље руске“.

Али ја и сувише скретох.

Као што већ напред рекох, ја се не ћу упуштати у оцену целокупног рада, не ћу разматрати, да ли је Тургењев у току литерарнога живота мењао своје принципе и политичка уверења. Из свега тога ја ћу узети само једну јединицу која као да је најсталнија, јер се најмање подвргава различним пертурбацијама, и као да је део непрекидног ланца, у којем су сви безочузи подједнаке величине и каквоће

II

Црпцураста и бледа, с великим црним очима, округлим дугим трепавицама, дубокога као бездна, сањалачкога погледа. Нежно, као љиљан танко створење. Ето у кратко спољашње слике Тургењевског женског типа. Ну ако дубље загледамо у то флегматично, безживотно лице, ако дубље загледамо у његову душу, нас ће задивити страстност, топлина, силна и бујна крв која тече у њеним жилама. Како је узвишено, како племенито, пуно најдубљих и најискренијих осећаја оно нежно и осетљиво срданце. Кад се и најтања његова струна додирне, како бујицом појуре најсмелије идеје које су готове на највеће жртве. „Она је сва огњак, сва — страст, сва — противречност; осетљива и добра, великодушна и злонамтило!“

Љубав — силна и страсна — прва је карактерна црта тога типа, а као таква одмах нам и пада у очи. Где год је реч о љубави, ту се подразумева љубав-страст; он је друкчије није ни разумео, већ као нешто силно, страшно, свемогуће. То није она тиха, спокојна љубав, на којој се оснива сва срећа брачног живота, већ она се овде појављује са свом својом дивљом и необузданом силом, са свим заносом бујне младалачке душе, када се не даје рачуна о поступцима, о последицама; кад се само види пред собом створење које се обожава више него Бог.

Сетимо се само страсне љубави оног оригиналног, чудноватог девојчета Асе, која ни пред чиме не преза и своје драгану одређује поћи са-станак:

„...Чуо се трепетан звук, као и спрекидани уздах, и ја осетих на својим власима додир слабе руке која као листак дрхташе. Подигох главу и видех њено лице. Како се оно наједанпут преобразило. Израз страха ишчезао је на њему; поглед блудео у даљину и носило ме собом; уста полуотворена, чело бледо као мрамор, а коса распунтена низ плећа, као да их је ветар запео. Ја заборавих на све, ја је привукох к себи — њена је рука покорно слушала, цело њено тело повуче се за руком, огртак паде с плећа, и глава јој тихо клону на моје груди, клону на моје разгореле усне...“

— Вања... — прошапутала је она једва чујно.“

На другом месту ево како сам *Газин* карактерише Асу: „Ви не знате Асу: она је у стању да се разболи, да утекне, да одреди састанак... С ватром се не треба шалити!“

Зар нам *Наталија* у „*Руђину*“ не даје јасног и очигледног доказа, како је силна љубав шеснајстогодишње девојке која полажући свој живот у руке тог непознатог Руђина укорева га, што он као мушкарац нема довољно енергије, што је страшилица:

„Ви сте тако често говорили о самопожртвовању, а знате ли, да ми рекнете данас, овог тренутка: „ја те љубим, али се не могу женити; ја не одговарам за будућност, дај ми руку и хајде са мном“, — знате ли да бих ја пошла за Вама, знате ли да сам се ја на све решила?“

И опет доказ, како је силна љубав која не признаје само легалне везе, која не зна за последице, јер је руководи страст, види само садашњост и заклана очи пред будућношћу.

Најзад сетимо се љубави *Јелене* у „*Дан пре*“ („*Наканунџ*“), која, не знајући ни за какве препреке, предаје се сва у руке једног Бугарина, *Инсарова*. Напушта на свагда своју отаџбину, свој дом за који су везане најслађе успомене детињства; напушта своје драге и блиске, да свој живот споји с јадним туберкулозним, али љубљеним човеком. Ја не ћу овде наводити оне дирљиве сцене за време болести *Инсарова*, или ону сцену, тушу љубави и страсти, која се одиграла одмах после његова оздрављења — ради доказа истакнуте идеје, која је и без тога тако јасна, јер би нас то одвело у сувишне цитате који су и самим читаоцима довољно познати.

Љубав *Маријане* у „*Новини*“ и *Лизе* у „*Племињком гвезду*“ као да чине на први поглед мали изузетак, што је у осталом права обмана. *Маријана* љуби страшно, али не *Нежданова*, већ његову узвишену идеју, дело, коме се он предао а које га је и зближило с *Маријаном*. У другом пак случају, поступак *Лизин* — одлазак у манастир — даје

јасна доказа о сили и енергији несрећне љубави, кад види да је немогућна према *Лавецном*.

Љубав *Ирине* у „*Диму*“ и *Варваре* у „*Племињком гвезду*“ говори јасно и очигледно о љубави-страсти, која је овде занета достигла свога апогеја.

И на завршетку свега до сада наведеног, нама се и нехотиче намеће

питање: па зашто је Тургењев баш тако разумео љубав као страст? *Страст, страстан*, то су омиљене речи у његову речнику. Одговор на то наћи ћемо у њему самом. Основна несрећа у његову животу као да је био његов одношај према женској љубави. Тај „старыи холостякъ“ није знао за тиху, спокојну, разумну љубав која је основ срећног брачног живота. Он није знао за лепоте брачне; он није тражио просте женске душе, већ страсне, силне. Ево шта вели о њему један његов биограф:

„Њега је мучило сазнање да не може победити женску душу и управљати њоме: он је могао само да је измучи. Да победи страст, он није имао дрскости, безумља, заслепљења. Он није одговарао ни на једну од симпатија које су му ишле у сусрет, искључујући зар дирљиве везе са О. А. Т. 1854. год. но и она није дуго трајала и свршила се као што се свршавају тренутни наступи, каприци, ђуди, којима је замењивао одушевљење истинске страсти, т. ј. мирним прекидом и песничким сећањем о прошлом доба.“ (Анненковъ).

Идејалну женску, коју је представљао његово богато уображење, он није нашао међу обичним смртним женским; она је само живела у његовим сновима и фантазијама, па је тако и остао до гроба тужан, усамљен, коме је суђено „не свить гивада нигдѣ и никогда.“

НАЈА ЈОВАНОВИЋ.

СРПСКО КОЛО У ДАЛМАЦИЈИ.

У последње време писало се врло много о одношима Тургењева према породици Вијардо, а нарочито чувеној у његово време певачици Полини Вијардо-Гарсија. Са Г. Вијардо Тургењев се први пут познао у Петрограду 1843. год. Тада склопише и трајно пријатељство, јер после 4 године, када Тургењев беше у иностранству усамљен, без никаквих средстава, у Куртавенелу, њихову имању у Rosou en Bre, нашао је искрено гостопримство тако, да му је, по његовим речима, Куртавенел био литерарна колевка. У њој су одињхана дивна чеда лепе књижевности „Хор и Калинич“, „Канцеларија“ и др. приповетке „Из ловчевих записника“ (1847—1855.).

Ево како се он обрашта о њиме, принуђен вратити се у Русију, приликом смрти своје матере. Писмо је од 24. јуна 1860. год.:

„Ја не ћу да напустим Француску — пише он Г. Вијарду, — не рекавши Вам, драги и добри пријатељу, како Вас љубим и поштујем и како ми је тежак овај неизбежни растанак. Ја носим о Вама најмилију успомену; ја сам умео оценити благородност Вашег карактера...“ и т. д. „Отацбина“, вели он даље у истом писму: „без сумње има своја права. Но зар права Отацбина није тамо, где је човек нашао најсилније везе, где се његово срце и ум најбоље осећају? На целој земљи нема места које бих ја више љубио од Куртавенела. Ја Вам не умем исказати, како сам био дирнут оним доказима пријатељства које сте ми пружали у последње време: ја не знам чиме сам их заслужио, знам само, да ћу успомену њихову чувати у свом срцу док сам жив...“

Но ипак поред таквих топлих и искрених речи о Куртавенелу, поред јасних доказа љубави породице Вијардо према њему, њега је мучила душевна празнина, сазнање да је он у том породичном гнезду туђ, излишан, да уноси дисонанс у ту дивну породичну хармонију. „Какъ мигъ каковой пролетаетъ день, пустой, безцвѣтный, безцвѣтный,“ вели он у једном писму: на тражи радости у сновима, хоће да буде весело, но тужна истина увлачи га у своју мрежу: почетком 70-тих година он више нема силе да се претвара, његова се туга излива у писма, у разговоре.

У „Журналаџ Журналовџ“ за 1898. г., преведена је читава серија писама Тургењева Полини Вијардо. Писма су та дуга дуго из руку у руке, почев од удове неког француског доктора (а како су се наша код ње, немогуће је знати), берлинског антиквара и др. док нису најзад дошла у руке земљака Тургењева. Под редакцијом саме Г-ђе Вијардо публиковао их је у Revue hebdomadaire Галериин-Каменски.

Та писма, поред великог биографског интереса, који она сама по себи представљају, пуна су рефлексива Тургењева о литератури, о уметности. Из њих видимо како је велики песник пратио све појаве у литературном и уметничком свету, видимо његове симпатије и антипатије, критичке погледе на чувене тадашње певаче и сливаре, на извођење чувених пијеса, а центар најодушевљенијих, најтоплијих похвала јесте таленат саме Полине Вијардо. То нису похвале, већ управо панегирици, химне посвећене чувеној певачици.

„Браво, госпођо, браво, evviva! Другачије не могу да почнем писмо. Још једна велика победа. Ви сте учинили у Дрејди и Хамбугу оно, што је Reichstag учинио против Sonder-Bund-a: Ви ћете разбити центар (Берлин). За тим, као Цезар, Ви ћете се отправити да покоравате Велику Британију.“

Многа писма, можда најважнија, не угледаше света, због скромности госпође Вијардо.

Петроград.

Вој. С. Поповић

БЕФАНА

— ПРИПОВЕТКА —

Илдебрандо Бенчивени

Или ли је ти видела?

— Бефану? — упита мама. Ах... ја је не бих смела дочекати отворених очију. Кад сам била девојчица, чим бих легла у постељу, завукла бих главу под покривач... Знаш? Нисам говорила ништа а срце ми је јако куцало. Бефана је ружна, црна старица, грбава нос, шиљасте браде, очију као у буљине. Кад уђе у собу, њене очи светле; тешко ономе ко би је видео! Али, опет, доста је добра, и воли добру децу. Долази по поноћи: има кључ који отвора сва врата; улази и прође целу кућу.

— И нико се не буди? — упита девојчица која слушаше, нажљива, заплашена, обузета неком врстом неодредене бојазни.

— Нико, да бог ме. А и ко би могао осетити њене кораке? Има обућу од кострети, једва ступа ногом на под. На леђима носи једну велику торбу у којој су лепе ствари које поклања девојчицама. Тихо претвара по њој, узима оно што хоће да остави и одлази без икаква шума, тако да се ни једна девојчица никада није пробудила.

У том тренутку Ерико, који читаше, с главом међу рукама, подлактици се о сто, подиже главу и погледа сестрицу коју мама бејаше за време кратког разговора свукла, и сад се спремаше да је метне у постељу у судној соби.

— Јаку поћ, Рико, — рече девојчица. — Радуј се, Бефана ће бити боља од Боге; оставиће и теби штогод. Је ли, мама, да ће Бефана оставити нешто и Рику?

— Рико је рђав — рече мама општро, добивши неки дутит изглед, те одлазећи у собу и не окрену се да погледа дерана. — Рђав је! И зато му Бефана неће оставити ништа као што му ни Бога није ништа оставио.

Оба детета ућуташе, дирнута и једно и друго једним истим болом. Нишн пусти да се метне у постељу, осети да је мама пољуби у чело и затвори очице, али ипак не заспа. Не мишљаше више на Бефану. Мишљаше на Рика, на свога братића. — Рико је рђав! — рекла је мама. — Рико је рђав!

— Занста, њој је Бога оставио дутку, корпицу играчака, кутију болбона: Рику ништа! Па ето, рече мама: и Бефана ће то исто учинити. Она напрегну свој слух да чује да ли Рико плаче. Не, Рико не плакаше. Али с часа на час уздисаше, седећи непрестано у „салончићу“, на истом месту, у зачељу стола, држећи књигу пред собом. Она га је врло добро видела из своје постељнице, кроз отворена врата.

Рико ту, у „салончићу“, и спаваше. За њ се простирао на дивану душечић, преко кога су метали предвојен чаршав, и неки стари покривач, и то му је била постеља. Да би му било топлије, он је сам метао преко покривача своје одело, али ипак се није загревао тако брзо, и сваки пут, кад би легао у постељу, цвокотао би подуго зубима. Али ипак ништа не говораше.

Једног вечера, кад га бејаше чула да јеца, мама похита да га грдњом утеши. — Рико рђав? Међутим, размисљајући, Нишн налажаше да је она много гора. Али, види се, Бога и Бефана обратно схватају ствари. Рико рђав? Он, који је увек био ту, у своје угљићу, или за

столом, шарајући на свесци, или читајући школске књижице. Играчке је, пак, сам себи правно од шљунка скупљена на обали поточића, од комадића трске, од стабљике бамбуса. Да, сам их је правно, али мама му их је бацала на поље, говорећи да јој то љубре прља кућу. Он би је гледао својим крупним очима, за тим би обарао главу и уадисао, као какав стармали који има озбиљне тешкоће, али уме да их храбро поднесе. Од каквог парчета хартије исецаше маказама дуге редове пајаца, војника који су имали две пушке у рукама, лутке са кратком сукњицом као балерине. То је било за Нини, и Нини је сад имала толике фигуре у свима бојама. Дечко исецаше за њу свете које му другови у школи поклањаху, вињете са старих књига, слике од карата. Кад имађаше штогод, бејаше сав срећан да то однесе Нини; није задржавао ништа за себе, баш ништа. Од неколико комадића карата бејаше начинио Нини кућу за лутку, потпуну кућу са три собе и кујном, цео намештај од хартије, од трске, и од бамбуса: било је лепота видети.

Она имађаше два лепа пара одећа, и о Божићу Бога јој је, поред играчака, донео бео шеширџић. Имађаше капутџић постављен фланелом, рукавице од фино вуне и мали муф. Рико ништа; Рико вечито носаше исто старо одело, искошено на лактовима и на коленима, циселе са поцепаним врховима, везане са два парчета канана, капицу од избледеле чоје. Каква туга, кад се малиша враћаше из школе црвена носића и руку! Али је он све то трпео. Он се није тужио. Дувао је у врхове од прстију, играо је по поду, трчећи око стола у салонџићу, и тако му више није било ладно. Рико је вршио и све ситне послове у кући: ишао је да купи зејтин, вино, хлеб, са корпом у руци, као какво разумно слушче.

Једном бејаше нагубио два сантима, ситан новац од два сантима, који му је бакалин дао у кусуру од једне лире, са осталим марјанима. Али мама баш никако није хтела да верује да их је он нагубио. Преко пута дуђана из кога је био ишао, продаје се печено кестење и он, се, сигурно, говораше она: није могао одупрети њихову мирису. Малиша, с руком на грудима као какав часан човек, бејаше се закleo да није било тако! Он не би метнуо у уста ни један кестен а да не однесе Нини. Да, кестење га је довело у искушење... Ах, они тако пријатно миришу! Али он не би узео, за све благо овога света, својој мами она два сантима. Ах, да му их је она поклонила, то би било нешто сасвим друго. Али мама њему никада ништа не подлађаше. Мама, тако лепа, увек насмејаних уста, са

својим црним, дубоким очима, пуним нежности, које говорашу тако многе ствари, била је увек сурова, љута с њим; није имала никада за њега добру реч; ни једном га није пољубила; никад с њим није била нежна. И никако му није хтела веровати, шта више, избила га је за лаж, и дала му је за ручак, тог дана, само оува хлеба. Истина, Нини му је кришом донела парче мяса и једну јабуку, што је он морао примити да не упреди сестрицу; али шта му је стало до свега тога? Како може да се једе кад је човек ражалашен због тако велике непријатности!

Рико непрестано читаше, са својом малом главом међу рукама, а Нини у својој постељи размишљаше о свему и не знађаше објаснити како су то мама, Бога и Беџана, све троје скупа, сматрали да је јадни Рико рђав. Истина, она му је дала један део својих поклона које јој је Бога о Божићу донео, али Рико ипак тиме није био утешен. Јадни малиша, сакривши главу под покривач, метао је то јутро чаршав у уста да му се не чују уздаси.

Отац се вратио у девет, уморан као обично, и отишао је да легне. Он се није потрудио ни толико да потражи малог Рика; мама му донесе у наручју Нини, да је он пољуби; о поклонима за дерана нико није ништа говорио.

Отац је био веома уморан а и тужан. Он је био влаковоћ. Сваке ноћи био је на служби; у кући се задржавао мало, готово никад не разговарајући; никад му се није могао видети осмејак на уснама. По неки пут, ретко, вечерашао је са њима. Нини му се тада пењаше на колена, а Рико остајаше увек на своме месту, тужан,

НАРОДНА НОШЊА У ДАЛМАЦИЈИ.

Ћутећи, са косом сувише дугачком и разбарушеном, која му покриваше чело и врат, прљава лица и нос, са распараним капутџићем на коме је недостајало по какво дугме а друго опет висило о коњу. Изгледало је као да нарочито не пазе на њега, и малиша остајаше из страни, смањујући се још више, као да се хтео боље сакрити, већ навикнут на ту заборавност у којој су га остављали.

Нини је била са свим замишљена, и, испружена у својој топлој постељини, претураше у глави све, јер јој се ни најмање није спавало. Мама је долазила и одлазила уређујући ствари у кући. За тим девојчица виде како бацаше, као обично, душечкић на диван, како простреше чаршав савијен на двоје који је био на средини поцепан, и покривач тако исто, веома поцепан. Кад је постеља била готова, мама рече Рiku:

— Хајд! у постељу!

Малиша затвори књигу, извуче се из столице и приђе својој постељи... Нини више ништа не виде, зато што мама

ПАЈА ЈОВАНОВИЋ

бејаше изнела лампу, дошавши најпре да се увери да је она заспа. И ако не знађаше зашто, девојчица бејаше затворила очи и направила се као да спава. Зато се мама саже врло полако, да је пољуби у чело, и оде у своју собу. Салонић је још био помало осветљен од лампе на улици од које је светлост кроз прозор продирала у њ. У том полумраку Нини виде свога братића који се поо на диван и завлачио под покривач.

— Зашто мама не воли Рика и вели за њ да је рђав! —

Тако девојчица, бела, нешто намрштена чела, питаше сама себе. Не, не: Рико је добар. И она осеђаше у своме малом срцу дубоку тугу, велику љубав наспрам овога дечка који је трпео не жалећи се, који је изгледао срећан због њене среће, који се није никад умарао правећи јој лутке и пајце, наменштај и потребе за луткину кућу од плуте, трске и бамбуса. Био је добар, био је мио мали Рико. Док је она била мања, мама му говораше: Рико, пази на Нини. — Какав понос, какво задовољство за малу да чува своју сестрицу! Посио је на рукама, водио је по кући да шета, правио разне смешне покрете лица да би је развеселио и насмејао. И сад, и ако он није имао никакве, гледао је без икакве зависти њене играчке, правио јој је велике кутије од хартије за њене лутке и за њихову опрему. Кад није њој ништа правно, увек је седео испред тога стола, читајући и шарајући по свесци. Пошто она, има већ година дана, иде у школу, научила је да чита Рикове свеске. Он често испуњаваше читаве стране, пишући од првог до последњег реда: *Нини је лепа, Нини је добра, ја њу волим Нини*. Ове реченице понављаху се на корицама и на насловном листу књижица, на свесци за рачуницу, испод редова од збирова и разлика — у свесци за задатке, испод сваког завршеног задатка.

И Нини тог вечера бејаше скројила смео план: она ће се направити да спава, али у ствари биће будна и дочекаће Бефану. — Бефана је — бејаше рекла мама — нека ружина старица, али воли децу. И, заиста, мора бити да их воли, кад долази из такве даљине да раздели своје поклоне; кад прелази толики пут за то. Заиста, дочекаће је будна да је пита зашто њој доноси поклоне, а Рик у ништа. Истина, помало се бојала при помисли да је види кад се појави грбава носа, шиљасте браде, очију као у буџине и сва у црно обучена. Како Бефана улази у куће? Мама јој бејаше рекла да има кључеве од свих врата, али се сеђаше и тога да је чула, како се прича, да Бефана силази кроз димњак од камина и, сеђајући се тога, изгледаше јој као да чује неразговетан шум у правцу према кујни, као потмули звекет ланца обешенога изнад огњишта, као да га је когод у проласку покренуо.

Тада је задржавала дисање, гледајући храбро у врата од собице, чекајући слаки час да види њену сенку да се појави на вратима. Та, Бефана јој неће учинити никакво зло, и она ће је лепо мољити: „Добра Бефана, добра Бефана, која идеш поћу да учиниш децу срећном, остави поклон и за сиротог Рика. Ја те уверавам да се мама вара, говорећи непрестано да је он рђав. Остави, добра Бефана, поклон и Рик у који толико воли Нини.“ — И сад је она била спремна, ма колико заплашена, да види Бефану. Што је крива добра старица, што њене очи у помрчини сијају као очи у буџине! Њој је доста да Рико буде задовољан: ако му Бефана буде оставила какав поклон, и мама ће престати мислити о њему да је рђав, и почеће га волети.

Рико спаваше, сакривши главу под покривач, а девојчица међутим изазиваше слику за сликом, како би остала будна. Она је почела препричавати шапатом лепу басну о

Плавој Вили као што ју је била чула од маме; а Рико спаваше. Он се овог вечера био брзо загрејао у свом кревету: спаваше и сањаше. Био је задремао, мислећи на Бефану која ће поћас ући у кућу, проћи поред његове мале постеле не зауставивши се.

Нини је била обесила дуге вунене чарапе о кревет; он — не. Није имао зашта; та и мама је била рекла да он неће добити ништа. Тако исто је било и у очи Божића кад је он хтео да се увери. У осталом, било је право. Нини је имала седам година, он ће скоро имати девет; био је озбиљан деран, прави стармали. Оно, истина, и ранијих година пролазили су и Бога и Бефана не оставивши му ништа, али је он то умео објаснити. Бога и Бефана неких година су сироти, и онда дају поклоне само најбољој деци. Истина, кад би они мање давали и задовољили све, не би било ништа рђаво, али они, опет, друкчије мисле. Они имају права да поклањају коме хоће...

Рико спаваше, а Нини се отимаше од сна. Капци су јој постајали све тежи, дисање једномерно. Она, не хотећи да заспи, покреташе главу да би остала будна, отварао је очи, тражила је место где је прекинула своју приповетку, упињаше се силом своје воље да мисли на фантастичне личности из старе приче; али наједном полубудна, полубудна, учини јој се да близу себе чу чудноват шум; осети као некакав хладан дах; као да су се две усне зауставиле на њену челу... сва се узнемири, напрегну своје силе, отвори очи, и виде... виде као неку дугачку сенку како је нестаје на зиду. Ах, њу је сан преварио, и Бефана се тим користила! Ослони се руком о постељу и плашљиво погледа унаоколо. — О кревету су висиле обешене две велике низе сувих кестена и две лешњика, препуна чарапа још се клацала, а поред чарапе било је ново одело. Девојчица, растужена, склопи ручице.

— А Рико? — упита се. — Бефана је дошла и ја сам је пустила да утекне, не упитавши је ништа!

Обративши пажњу, слушаше. Чу шум хаљина остале гошће која се удаљаваше, и потмули звекет ланца изнад огњишта који је она, улазећи, била покренула.

Девојчица, збацивши покривач, пође шапајући дуж постеле, газећи боса по поду; прође собицу и, ушавши у суседни салонић, приближи се дивану на коме спаваше Рико сав умотан у покривач. Метну пажљиво ручицу на постељу и гледаше свуда не дишући. Не, Бефана није за Рика баш ништа оставила. Нини затвори очи, притисну руке на срце, осетивши се веома растужена; али се одмах лукаво осмехну, и на врх прстију поврати се својој постели. А! Бефана је заборавила? У толико боље: она ће са братом поделити своје... Узде се кревета један низ сувих кестена и један лешњика, скиде чарапу и изврну је на покривач. Њене мале очице, при слабој светлости која је допирала кроз прозор суседног салонића, врло су лепо виделе. У чарапи је био један мали прибор за рад који девојчица остави на страну за себе. Али гле, ево новчаника са неколико лепих, нових и светлих динара и сила бонбона, великих, обојених бонбона у свима облицима: као срце, као прстен, као кликер. Она подвиг кошућицу као кецељу, међући у њу два низа сувог воћа, новчаник, и неколико шака бонбона.

Тако се врати маломе Рик у који је спавео: поше се на диван и, са свим озбиљна, лагано, вапуни бонбонама братову чарапу коју прву дохвати, метну на бонбоне новчаник, обеси низе кестена и лешника на крај од дивана, и заустави се посматрајући оно што је била учинила са задовољством нежне матере која мисли на изненађење са

којим ће синчић пробудивши се дочекати неочекиване поклоне.

Али баш тад... две сенке се покренуше на зиду. На мало пре тога бејаше отац готово кришом ушао. Шум који је Нини мало пре чула био је од његових корака, звук гвожђа, за који је она била мислила да је од ланца који висе над огњиштем, био је од кључа у брави. Био се зауставио на прагу и све видео.

Колико је ноћи он, пред полазак за први воз, тако улазио у кућу, готово кришом, тако да га нико не види, да га нико не чује. Долазаше да клекне поред уснаванога Ривка; побожно гађу бљаше у чело, затим сакриваше лице у јадне покриваче којима је дечко био покривен, и плакаше ћутећи, угушујући јецање да га његова заспала жена не чује, не нађе ту, у таком стању. — И у очи Божића био је дошао. Рико је спавао, а Бога му није оставио поклоне; али му је зато донео он своје пољупце, оне пољупце, које му је желео дати сваки пут кад је долазио кући, онда над у место тога окреташе оноро поглед на другу страну, правећи се да не види малишана и ако га овај поздрављаше својим нежним гласићем: Ах, оца, оца!

Он је то морао чинити због своје жене, јер чим би он зауставио своју пажњу на малишану, њено би се лице замрачило, и у њеним би се очима појавила мржња. Да је он показвао да га боли толико колико осећаше, она би се осветила поступајући са њим рђаво, и он би морао бирати: или дете или њу; а он зато није имао снаге, није се могао одрећи те жене коју нека чудновата љубомора чиниаше рђавом, али која га је ипак зато волела и била мати његове Нини! Кад ју је познао изгледала је тако добра!

Мали Рико бејаше тада код дојкиње, и ишли су обоје да га виде: дете је имало годину дана, тад је баш остало без мајке. Његово рођење платила је мати животом. То је била лепа женица, бледуњава, плава, која се звала као и он, Енрика, и на коју је малиша много личио.

— Је ли да ћеш га волети? — упитао је он тада. — Је л' да ћеш га волети као да је твој?

И она обећа, саже се да пољуби дете које је спавало у колевци, као да би се тиме хтела заклети на своје обећање. Али било је нешто што је било јаче од њене воље. Муж јој није био рекао да Рико личи на своју мајку, али то она осећаше, и нека чудновата љубомора, пуна мржње, владала њоме. Била би подобна да убије то дете, јер је подсећаше на нежности, на пољупце које је њен муж дао другој жени... која је била пре ње у овој кући, која је ту оставила као неку овоју сенку, одјек свога гласа.

Једини начин да утоли њену мржњу био је овај: да се прави хладним, равнодушним — да се задовољи тиме да дечко расте заборављен, без пољубаца, без милоште, како она не би била, за време његова одсуства, свирепа са дететом, или да не буде приморан раздвајати се од своје жене, без које он не могаше живети — и сама помисао на такав развод цепала му је срце. Осећаше се слаб, низак, бојао се те жене. Долазио је кришом, као какав лопов, да пољуби уснаванога дечка, и бежаше бојећи се да она сутрадан не опазе на детињим образима његове пољупце.

Дечко ништа не знађаше о тој драми која се око њега збиваше, и Нини имађаше право да се пита: зашто њена мама, тако добра, не вољаше Рика?

Нинина мати беше се појавила на прагу. Напунивши леним стварима њену чарану, обесивши о кревет низе кестена и лешника и ново одело, врађајући се у собу да легне, беше чула шум кад се Нини пробуди, поврати се патраг, и ћутећи, тужна, вребаше девојчицу, погађајући шта ће

бити, не усуђујући се да је прекине. Саучешће беше разбило лед њенога срца, било је угушило њену мржњу. Она претураше по својој памети једну једину мисао: њена ћерчица враћаше напуштеном малишану оно што му она бејаше отела.

Ова два невинишета се бејашу разумела.

И тако влаковој, и његова жена, обоје бледи, потресени, уплаканих лица нађоше се једно пред другим. Он немађаше снаге да говори; његове усне дрхтаху; његове вреле сузе капашу једна за другом низ образе на под. Али његова жена нађе у себи утехе која је била потребна његовој ражалашћеној души. Она се наже над заспалом Риком и, први пут, загрли га са великом љубави, пољуби га тако врело, да се малиша пробуди.

— Рико! Рико! — узвикну Нини коју отац бејаше узео у наручје и притискиваше њену плаву главицу на свој образ, — Овог пута Бејана је посетила и тебе!

И окренувши се додаде:

— Мама, добар је Рико; леп је Рико, је ли? —

Мама не одговори. Она јецаше.

Рим

с ИТАЛИЈАНСКОГ ПРЕВЕЛА

Italice

† Драгутин С. Милутиновић,

ПРОФЕСОР Велике Школе

Петог децембра прошле године предано је матери земљи тело Драгутина С. Милутиновића проф. Вел. Школе. Покојни Драгутин је син Симе Милутиновића-Сарајлије и Марије Милутиновић-Пункаторке, рођен 1840. год. 17. новембра. Остао је без оца, кад му је било седам година. На годину дана по очевој смрти почео је учити у Београду грчку основну школу и свршио је само један разред, па је прешао у Земун и уписао се у нормалну школу и ту провео четири године. Пошто је свршио нормалну школу, прешао је у Панчевачку реалку, где је провео три године, и наставио у Бечу, где је свршио. По свршеној реалци зачочео је на Бечкој политехници. У то време изабери га за питомца државног, за архитектуру, коју је свршио у Берлину 1865. год. Као свршени архитекта отишао је у Карлсруе и уписао се на политехнику коју је свршио 1868. год., када се и вратио у Србију. Године 1870. био је послан од српске владе, као инжењер Министарства Грађевина, у Црну Гору, да буде на услузи са својим знањем, при грађењу друмова, путова и т. д. По његову плану подигнут је Даншлов-Град. По повратку из Црне Горе био је инжењер у министарству све до 1882. год. где је радио планове за иконостасе, школе, државна надлештва, и т. д. 1882. године изабран је за професора архитектуре у техничком факултету наше Велике Школе, где је провео све до своје смрти.

Пок. Драгутин написао је *Науку о грађи* у два дела, од којих је први штампан а други припремљен за штампу. Коментарисао је *Србијанку* и *Тројесестарство*, спевове свога оца. Писао је доста чланака по овдашњим листовима, али једино о науци и уметности.

Путовао је у друштву са Г. проф. Мих. Валтровићем и снимао архитектонске старине. Смрт му није дала да то и доврши.

Био је дописни члан *Московског Археолошког Друштва*, дописни члан *Српског Пољопривредног Друштва* и т. д. За непрекорну службу био је одликован од Њ. В. Краља орденима: Таковског Крета III степена, Светог Саве III степена и споменом Милоша Великог.

Тако ретком грађанину, државном службенику, професору, научнику, нека је слава, а његовој поштеној души нека Бог удели у рају насеље!

Милутиновићев рад може се поделити на две периоде. Једну обухвата онај рад који је вршио као званичник Министарства Грађевина, у коме је знање своје примењивао и као инжењер и као архитекта. Други период чини његов рад у професури Велике Школе.

Општа је црта у оба периода: Милутиновићева тежња, изнесена и пером и цртаљком, да утврди и прошири у српској црквеној архитектури употребу старих српских облика, и да у опште отвори воље и разумевања за стару српску уметност по свима гранама њеним.

Као инжењер учествовао је у првом трасирању железнице у нас; као архитекта пројектовао је цркве у старом српском слогу, и саставио је, за уврство другима, образце за веће и мање цркве по српским градовима и селима.

Као инжењер и архитекта служио је својем послу са пуно дубави, преданости и разумевања.

Као професор Велике Школе тежио је у предавањима својим за највећом јасношћу и одређеношћу. Живо је ученике своје упућивао на тачност, простоту и истинитост у раду и истицао је сваком приликом високу и важну улогу уметности у народној култури.

Одушевљење за сазнавањем и изучавањем старе српске уметности, ради њеног оживљења и примењивања данас, одвело га је, да заједно са проф. Валтровићем предузме тежак и трудан посао снимања и описивања српских уметничких старина. Посао тај ни у пола није свршен; али се Милутиновић падао у новом веку по ново отпочети посао; да ће снимити до сад још не испитане старине, и публиковати већ проучене.

Милутиновић није био те среће да су му сви пројекти остварени. Тако је и, пр. на артији остао нацрт његов за нов иконостас у великој Смедеревској цркви. Оскудна у новцу сметала је извршењу његову.

Општа су обележја Милутиновићевих архитектонских радова: простота, природност, смињеност и сразмерност. Оно није прилика за њихово ређање, и ако би занимљиво било показати колико се карактером својим поклапају са одличним духовним особинама Милутиновићевим, изнесеним у разним приликама друштвеног јавног живота.

Милутиновић је радо слушао песму и свирку. Често је и сам певао, и жалио што сам није знао свирати у који инструмент.

Волео је пристојну пилу. А на подесну шаљиву реч или слику, могао се насмејати грохотом, до суза.

Милутиновић је био отворена карактера. Био је искрен друг и пријатељ. Из учешћа у туђем послу радо је обавештавао, саветовао и упућивао, као што је, ако је потребе било, и оштрије исправљао и карао. Радовао се свакијем успеху и напредку и уживао је у тековинама стварним и духовним, које се тичу опште користи српске. Као члан једног хуманитарног друштва у Београду, он је дужности своје вршио са великом збиљом, савесношћу и преданошћу. Веома је радо разговарао о великим, светским историјским догађајима, посматрајући их са разних гледишта, и као чињеницу како у општем светском развићу, тако и у судби појединих народа. Живо је пратио и данашње историјске појаве и међународне односе, па је из њих стварао себи основне и поуздане погледе за даље развиће њихово.

Од оца и матере своје наследио је живо и добро познавање нове српске историје. Искрено учешће у великим политичким и другим тековинама српског народа у првој трећини прошлога века, побудило је Милутиновића, да историјске списе оца свога прештампане али са објашњењима, која читалац тешко може да нађе сам. Тежња му је при том била да у објашњењима својим читаоцу пружи све што би могао само великим трудом себи прибавити из знатније збирке књига. При раду свом имао је поглавито и оправдано у виду велико коло неучених читалаца. Та похвална опширност и јасност карактеристичне и друге стручне радове Милутиновићеве, писане за школу или за ширу публику.

Поред *Науке о грађи*, писао је за ширу публику у повременим списима или новинама критичке оцене уметничких радова наших модерних сликара. Њима се ширило познавање вредности и важности уметности у културном животу једног народа. У тим оценама Милутиновић је најпре тежио да читаоцима прибави, достави мерило за разумевање уметности.

Милутиновић је био широког и свесног погледа. Обишло је схватао положај свој и као човек и као званичник. Тачно је вршио дужност своју и претпостављао је свакад другим захтевима, личним или друштвеним. Учећи се у Немачкој, — у Прусској и Баденској — заволео је тамошњу тачност, поузданост и преданост дужности, као и основаност и опрезност у раду, те се напустио да се свега тога придржава и сам у сваком послу своме.

Милутиновић је по мислима и делима својим, по језгри душе своје, био свачији искрен и отворен пријатељ; искрен и истинит учитељ. Вазда је био готов саветовати и упућивати на добро. Сваког поштеног и ваљаног сарадника на друштвеном напредку поштовао је и ценно, и потпомагао и речју и делом. И мислима и делима више је радио за опшност но за себе.

Да ли му се то признавало и хоће ли му се признати, о томе он бригу није водио, уверен будући да ће свака добра мисао и свако добро дело његово наћи земљишта за напредовање, а у томе је он осећао своју најмилију и најделанију награду.

B.

Откриће споменика Кнезу Милошу Великом у Гимназији Кнеза Милоша Великог у Крагујевцу

Од велике су вредности за национално и морално васпитање народа *народне светковине*.

Народне су светковине веома подесне прилике, кад се у народној средини изазива жива успомена на велике догађаје из прошлости и народне великани, који су нам најбољи пример како треба живети и па кога се треба угледати, па да и потоњи нараштаји одуже дуг Отаџбини и да задуже Отаџбину.

Значај народних светковина културни су народи одавно увидели, па су их увели и у школе; народне су светковине постале *школске светковине*.

Школска светковина, од особите вредности по народно васпитање у најширем смислу, у нас јесте *Св. Сава*, који се у нашим школама прославља од 1840. год. Ну, осим Св. Саве, било је у нашим школама каткад и напредних светковина као на пр. кад би понеку школу посетно пошени владар. Овакве су светковине биле ређе, али су и ове биле значајне, јер се у таквим приликама подстицала љубав школске омладине према узвишеним личностима и представницима државне мисли. Можда најлепше светковине ове врсте забележене су у књизи *Гимназија Кнеза Милоша Великог* од Љубомира Протића и то: посета Кнеза Милоша Крагујевачке гимназије 17. децембра 1835. г. и посета Кнеза Михаила 16. маја 1840. г. опет ове исте школе.

Много доцније, у нашој најближој прошлости, почеше се уводити поједине народне светковине и у школу и то баш у Крагујевачкој гимназији, која је *alma mater* наших средњих школа. О Цветима 1896. г. иницијативом директора Крагујевачке гимназије држао је пред свима ученицима у школској дворани, после Службе Војке у цркви, Г. Мих. Ђорђевић, проф., предавање *О Цветима и српском ослобођењу* у којем је истакнут значај овога светлог дана у српској историји, и изнесен као узор за угледање рад српских великана који су извојевали слободу српском огњашту, маленој, али милој Србији. Овај први почетак усвајања народних светковина за школске светковине почеше уводити и по неке друге средње школе наше, али се још и после овога није могло рећи да је то било по плану у погледу њихова дидактичкога извођења у школи. Школске светковине морају бити саставни део наставнога плана, или можда тачније: моћно средство васпитања у ужем смислу

као год и допуна историјске наставе у школи. Покушај за ово последње учињен је опет у Шумадији, кад се 1898-99. шк. године отпочело са увођењем народних светковина у народне школе у Крагујевачком округу, па то почело ширити из Шумадије и даље по народним школама у окрузима Моравском и Крајинском а у последње време и у Београду. Има изгледа да се при овоме, како је за сад, неће остати, већ да ће се из године у годину овом пренакном школском питању обраћати све већа пажња, јер о школским се свечаностима расправљало и у конференцији школских надзорника, која је ове школске године одржана у Београду.

Необична школска свечаност, какву ретко да доживи и која школа у других народа културних, беше у Гимназији Кнеза Милоша Великог 17. децембра пр. године баш на дан кад је пре 65 г. кнез Милош походио ову школу и био на испиту у III и IV граматикалном разреду. Овога истога дана прошле године откривен је споменик заштитнику ове школе, Кнезу Милошу, који му је подигла сама гимназија. Из захвалности је подигнут овај споменик који ће подстицати школску омладину и наставнике да се сећају творца Нове Србије, да се угледају на њ и „да се ревност у њима жртвовати оне своје вишим целима не само побуди, него и кроз цео живот одржи.“ Чини се да је оправдана пада да се неће заборављати „кад се по лепој Шумадији разлегао пуцањ гарабина и водила очајна борба на живот и смрт, и да се баш и у том времену, кад се радило на ослобођењу, бринуло и о школовању,“ како се то истиче у напред споменутој књизи. Кнез Милош је онај који се у најкритичније доба највише борио за ослобођење на живот и смрт, па се и тада бринуо о школовању и основао прву српску гимназију, која сада носи његово име, па му и споменик подиже. Дик Милоша Великог подсећаће и ученике и наставнике на крваво доба које је донело златну слободу и озарило српску просвету, захваљујући неустрасливом борцу Кнезу Милошу Великому. А ми ћемо сад да упознамо своје читаоце са током ове ретке школске прославе, свечаног открића споменика Кнезу Милошу Великому.

17. децембра 1900. г. освануо је град Крагујевац у свечаном рузу, беше окићен српским тробојкама. На гимназијској згради вила се такође српска застава, а у њеном коридору беше ова војна музика шумадијске дивизијске области. Величанствена ова школа, која се одликује примерном чистоћом, намештајем, свима потребнијим училима, богатим и уређеним збиркама, чинише се као да само ницкује своје миле госте и редовне и ванредне. У 8 часова беху се у њој скупили сви ученици и наставници, и ускоро одоше у Нову Цркву на свету Службу Божју, откуда се вративше у 9 $\frac{1}{2}$ часова.

Пространа и дивно уређена дворана брзо се напуни отменим гостима, махом негдашњим ученицима ове гимназије, међу којима беху и изасланик Његовога Величанства Краља, пуковник и ађутант Краљев Г. Мих. Кумрић, министар просвете и припреде: Г. Г. Павле Маринковић и Душан Спасић, као и неколики гости из других градова (Београда, Чачка, Ниша и Смедерева).

У 10 часова отпочела је свечаност у дворани према овом програму: Водоосвећење, које су извршили два протојереја са два ђакона. За овим је ученички хор отпевао Краљеву Химну, па је онда директор гимназије држао леп говор у којем је изнео велике заслуге Милошеве за народно ослобођење и српску школу, и при свршетку гонора откривен је споменик, после чега одјешу у дворани трократно „слава, слава, слава!“ После краће почивке ученици отпеваше *Химну Милошу Великому*, коју је нарочито за ову прилику саставио Драг. Радосављевић, проф. приправник а компоновао Душан Јанковић, учитељ певања. Кад је довршена песма, прочитао је Г. Министар Просвете два указа, којима је Његово Величанство Краљ одликовао директора гимназије, Милоша Симића (орденом Таковскога Крста IV ст.), Ђубомира Протића, професора и Симеуна Рок-

саидића, учитеља цртања и вајара (орденом Св. Саве V ст.). За овим је настало полагање венаца, којих је било осам (Краљевске Владе, Министарства Просвете, Гимназије Кнеза Милоша Великог, Више Женске Школе Кнегиње Љубице, Основне и Грађанске школе у Крагујевцу, Општине Крагујевачке и певачких дружина у Крагујевцу „Шумадије“ и „Милоша Великог.“

После овога биле су у програму две декламације и две песме, које је отпевао ученички хор. Вреди да је једну декламацију „Кнезу Милошу Великому“ саставио опет за ову прилику Драг. Радосављевић, проф. приправник а другу „Српски ђаци Кнезу Милошу Великому“ негдашњи ученик ове гимназије, Димитрије Димитријевић, слушаца филозофије у Београду.

У 12 часова завршен је програм свечаности, пошто је директор захвалио Њ. В. Краљу што је благоизволео послати својега заступника а потом Г. Г. министрима, присутним гостима и негдашњим ученицима, који се сетили своје школе у којој су учили, те или дођоше на светковину или послале телеграфске честитке поводом овога слава. Телеграфских честитака приспело је више од стотине.

У вече је био сјајан банкет, који је приредила крагујевачка општина, па којем беше преко стотине гостију.

Да кажемо неколико речи о самом споменику Кнезу Милошу Великому и о *споменици*, коју је гимназија објавила овога дана.

Споменик је израдио Симеун Роксаидић, учитељ цртања у истој гимназији и вајар. Он нам представља Кнеза у природној величини а у богато незеном свечаном оделу. До колена му се пружка долама, на којој су по грудима поредани многи ордени страних владара, међу којима је и орден Султана Махмуда II, који је Кнез добио кад је потврђен за наследног кнеза српског. Преко доламе је израђен плант, који је под вратом закопчан а спушта се у наборима чак до постоља на коме је статуа.

Кнез Милош је изведен у мирној позитури, на десну се ногу ослонио а леву је напред мало испружио; горњим делом тела приметно је окрепнут у десно. Глава му је погнута напред, лица је замисљена; у десној руци држи камак са перјаницом а левом је ухватио за балчак богато украшене сабље.

Статуа приказује кнеза у педесетим годинама живота таман како је изгледао када је стварао ову гимназију.

17. децембра издала је гимназија, као споменицу на овај дан открића споменика, књигу: *Гимназија Кнеза Милоша Великог*, коју је израдио Љуба Протић проф. Књига износи 17 штамп. табака вел. 8^о па финој хартији и стаје два динара. У почетку је књиге посвета: *Сени Кнеза Милоша Великог и слика споменика*.

Судећи по спољашности рекли бисмо да се и овом књигом гимназија достојно одужила својој творци. У осталом, стручан суд о овој књизи неће изостати тим пре што, како се види из претходне речи, писац претендује као да би ово била историја целокупне *Српске Гимназије*. Да ли је то у збиљи, и ако јесте каква је, видеће се кад критика буде рекла своју реч.

Свет.

† Драгутин Милутиновић, проф. Вел. Школе и архитекта. Проговорено је опширније у засебном члану.

Дон-Кихот од Манче. (Слика А. Шротер). — Како се мирни и повучени Дон-Кихот од Манче спремао за борбу и заштитника „понижених и уређених“, за правог Дон-Кихота — показује нам ова слика која се убројава у најбоље по замисли и изради овог предмета.

Витољка. (Сликао проф. Ст. Тодоровић). — Шаљемо њезину слику у српске домове којима су овакви гости увек драги и мили. Кад буде причала о јадима својим и браће своје, ту ће, у тим домовима, наћи најискренијег саучешћа и најискренију сузу, јер је сестра Витољка крв крви наше, део тела нашега.

Из царства бајке. (Сликала Софија Ковер). — Да ли су њих две из царства бајке или им она књига казује што о том царству?

Пијанци. (Сликао Д. Веласкес). — Доносећи ову слику, која има разна имена, а међу осталима и „Bacchus“ и „los boggachos“ (пијанци), ми се само одуђујемо општем укусу који данас у публци преовлађује.

Као што у философији има различитих погледа и праваца, који су често пута само последица великог утицаја појединих личности, и као што социјалне науке често пута, променивши битну полазну тачку, имају различитих праваца, исто је то тако и у уметности. Различити погледи на природу и човека доносили су собом и различите правце у уметности у опште, па и у сликарству на по се. Сетимо се само речи, као што су: идеализам, класицизам, натурализам, реализам, импресионизам и т. д. па ћемо одмах моћи појмити и мноштво различитих праваца у уметности. Додајмо томе још и то, да данас у сликарству може преовлађивати цртеж, сутра колорит, а осим тога и композиција, па ћемо комбинацијом добити још већи број праваца.

Наследивши традиције XVIII в., XIX век је имао да те традиције не само преживи, него да много друго правце роди и прогута, баш као оно грчки бог Кронос. Ну ипак, последње деценије XIX в. остале су у главном верне начелу и правцу натурализма. Баш са овим правцем стоје „Пијанци“ и њихов творац Веласкес у тесној вези.

У свету је чудновата игра судбине. Шпанија, чија је сн Веласкес, беше у XVI в. на врхунцу своје политичке моћи не само у Европи, него и на целом свету. Главно дело и израз њене националне културе на тога доба остао је још и данас, познат под именом Језуитизам и Језуити. Религиозна окстаза беше потпуно претела маха над разумом и фантазијом; сав свет траскаше само снас души својој једино у екстатичној молитви Богу.

На пољу уметности преовлађиваху странци, поглавито Италијани и Холанђани. Међу прима беше велики Тицијан. Тек после ове страначке поплаве, а почетком распањања велике Шпаније, појавише се велики уметници на свима пољима, од којих нам се треба сетити *Сервантеса, Лопе де Вега, Калдерона де ла Барке, Мурила* и др. Али појавом ових људи ми се намањмо већ у XVII в., коме и Веласкес припада.

Веласкес, који је на крштењу 6. јуна 1599. г. у Севиљи добио име *Diego*, зове се по шпанском начину пуним именом *Diego Rodriguez de Silva y Velazquez*.

Као син једног адвоката у Севиљи спремљен је за научника, али чим се код њега показа велика воља за сликање, дадоше га у школу код *Петера ел вејо*, код кога не остаде дуго, него пређе у школу код *Расчесо*. Овај, упознавши вредни дар код Веласкеса, толико га заводи, да му даде и своју ћерку за жену, и ако Веласкесу беше тада тек 19 год.

У Севиљи је Веласкес студирао дела старијих и савремених сликара, међу којима беше и *Ribera*; али главна омика Веласкеса лежи у томе, што се он од почетка предаде студији природе и живота, која га управо и начини тако великим мајстором. Из уског круга Севиљског крете се он први пут 1622. године у Мадрид, где се први пут познаде са Тицијановим делима. Вративши се у Севиљу беше 1623. године позван на двор шпанског краља Филипа IV, где је имао да проведе пуних 36 година, не удаљујући се из непосредне близине краљеве, осим над то државни послови налагаху.

Ту се на двору позна и са Рубенсом, који је Веласкеса и покренуо на пут у класичну Италију, где он проведе непуне две године проучавајући Тицијана, Микеланджело и Рафаела. Његов велики дар не подлеже ни овим јаким утицајима, те остаде и даље онај исти који је и пре тога путовања био. Још мање је могао Италија на њега утицати приликом другог његова путовања које трајаше око 2 1/2 године, а које је он за време од 1648. до 1651. г. извршио. После овога времена он се из Шпаније никуда не удаљаваше, те у Мадриду 6. августа 1660 г. и своју смрт дочека, и би са великом помпом сахрањен.

Веласкеса називају Шпанци с потпуним правом „краљем натурализма“. Нема данас ни једног уметника који не би желео да има ону моћ над кичицом и бојом коју је Веласкес имао. Исто тако нема ни једног међу старим сликарима, који је на модерне сликаре тако интензивно и тако дуго могао утицати као Веласкес. С обзиром на савршенство модерне технике, овим је довољно доказана величина Веласкеса.

На радовима Веласкесовим хтелосе разликовати три некакве епохе; али лични дар, који је тако јак и велики, као што у Веласкеса беше, код кога се између јучерашњег и данашњег дела велики напредак и непрестано усавршавање показује, не допушта никакве поделе нити класификовања. Ми смо узбуђени на посматрање сваког појединог дела за се. У опште се може само толико рећи, да је Веласкес у своје млађем доба тежио да постигне свој натурализам јаким, истоним и широким потезима кичице, употребљујући при томе топао тон, у коме мрка боја преовлађиваше; примењујући јаке сенке шпанскога пољобља и студирајући покрете и изразе свога модела до најмањих ситница. Доцније обрати своју пажњу на ваздушну перспективу, како у слободном тако и у затвореном простору, а од које много зависи представа контура и слањање боја. С тога и Веласкесов тон постаде светлији, а представљени предмети и личности слободнији и свежији у својој појави. Ослањајући се сасвим конзеквентно на овај начин, поче он доцније своје слике тако радити, да набацимо боје на платну набиза посматрање не дају никакву јасну и одређену слику; али, са извесног срачуњеног одстојања гледање, све се боје слажу у једну чаробну целину дајући нам тиме извршне слике. Разуме се, да се овим начином може послужити само овај уметник који облике предмета и фигура до најмањих ситница познаје и њима потпуно влада.

Многобројни су уметнички радови Веласкеса, а поглавито у портретима, које је Веласкес по жељи краљевој радно узимајући за предмет све краљеве сроднике и остале дворане. Ну, о томе, као и о другим његовим радовима, проговоримо другом приликом.

Слика, која је у овом броју, из ранијег је времена, те с тога и има у себи све оне одлике које карактеришу Веласкеса у ранијем његовом доба, карактеришући још боље и сам натуралистички правац.

Посматрајући ову слику пада у очи, што је сам Бахус представљен на сасвим други начин, него што смо навикнути да га на слици видимо. Бахус је обичан младић, који полунаг седи на једном бурету у кругу неколико Шпанаца из простог народа, којима он пружа пиће. Колико је природности и истине на лицу и држању сваке од ових фигура. Како је лепо окарактерисан овај човек, што се у понизности допуњава овој главној групи, где се вино вабе и у изобиљу добија. Како је лепо наслада, како уживање у вину и нићу изражено на лицу оног човека у средини. — Бахус, као и опробане пијанице, овењани су венцима од винове лозе; а са каквим страхопоштовањем клечи онај пред Бахом, коме он венца на главу меће.

Још је лепо осветљење које се усредсређује на Бахуса, а одатле се постепено губи на удаљенијим пијанцима. Позађе је у сиво-плавом тону представљајући нам ваздух, у коме се ова сцена догађа. Одело пијанаца је већином мрко, а испред тога се

истиче сиво-жута блуза и црне чашпире онога што пред Вахом клечи (шпански војини); као и кармински огртач Вахов, затим нингом зажарена лица појединаца и аматно-жута боја вина.

Све је то у извесном смислу, све је то тако природно, да нам се чини, да ни сама природа не би могла природније створити. „Пијанци“ или „Бахус“ учинили су и на тадашњег краља Филипа IV тако јак утисак, да је он ту слику целог живота држао у својој соби за спавање.

ДР. М. М. ВАСИЋ.

Манастир Св. Јована. (Сликао + Драг. Милутиновић). — Под Кабларем, на лепом зравањку крај Мораве лежи ова крајина задужбина. Пуна је архитектонских лепота, што је и наговестио пок. Милутиновића да је снимиле и проучи. Око Јоване било је некад још аграда, али су сада порушене, те се виде само зидови. Манастир је овај оправљен у неколико 1848. године и сада служи.

Живонис у цркви Ариљу. (Снимко + Драг. Милутиновић). — Црква Ариље, задужбина великих Немањића, лежи на

лесној обали речнице Рава банзу њезина утока у Моравицу, 2 сата на југ од Пожеге а 4 на север од Ивањице. Прича се да је ова задужбина подигнута на гробу мученика Ахилија, која се и данас показује у средњој прили. Црква слави Ариљев - дан, 15. маја.

Лепота живописа у Ариљу обратила је у велико пажњу пок. Милутиновића, који га и снимаше са пуно знааштва и љубави.

Споменик Кнеза Милоша Великог у Брагујевцу. (Исписао С. Роксандић). — О овом вајарском производу вредног и даровитог Роксандића доносимо у овом броју, заједно с описом свечаности о отварању споменика, нарочито писмо из Брагујевца. —

Српско коло у Далмацији, Преља, Народна пошња у Далмацији. (Из албума Паје Јовановића). — Прошло године обећали смо својим читаоцима, да ћемо издати неколико слика из Пајина путничног албума. Сад откупљујемо своју реч, доносимо ове три његове студије са Српског Приморја. —

ХРОНИКА

КРИТИКА

„Zadnje Poglavlje.“ napisao Srgjan Tucic. — Када добих ову књигу да је прочитам и да је прикажем читаоцима *Нове Искре* сетих се Јеловшечких *Симфонија* и Милутиновићевих *Записака*, дела која ми дођоше до руку још пре неколико месеци а за која ми данас још нисам зачисто шта да о њима речем, и би ми мало негодно па и непријатно да се примим тога посла. По самој спешности ове Туцићеве књиге а и по кратком симболичком предговору, мишљах да и Туцић припада књижевном правцу било Јеловшечка било Милутиновића, — правцима који у први мах изгледају као један исти, али који се у самој ствари разликују један од другог колико и сами писци међу собом. Докле се Милутиновић на силу Бога упише да буде симболиста — велим упише, јер његови *Записци* нису ништа друго до прост производ пасивно створене фантазије човека, који истина располаже приличном делом сензитивности, али коме с једне стране недостају лични доживљаји и тачно познавање живота — докле је Јеловшек несумњиво приповедачки таленат који располаже доста бујном маштом и за хрватске прилике ваљаним фелтонистичким пером, дакле човек који ће моћи заузети у новој хрватској књижевности одлично место, само ако се потруди да прошири домен своје таленту и ако покуша отрести се оног двога што му из сваког досадног ретка, на сваког досадног стиха вири досађујући читаоцу својом наметљивошћу, то јест ако се буде еманциповало оваквог свог *Ја* и своје нераздвојне пратњице *Сине*.

Почех дакле да читам *Zadnje Poglavlje* са уверењем да имам пред собом дело каквог псевдо- или и правог „најмодернијег“ писца, дело за чије се читање треба нарочито спремати као за читање какве метафизике; међутим како се пријатно изненадох. Место бомбастичких, тешких, заморних фраза које на силу Бога треба да буду дубокозначајне, како гладак, као површина тихог језера миран, без фраза, без шаренила, на ипак пуни лирске стил. Место слика рађених најконтрастнијим бојама које вређају и очи и душу, слика хармонично-природно, доведена уметнички и психолошки верно

израђена слика двеју бедних замућаних душа! — Доста је дана прошло од како сам прочитао *Zadnje Poglavlje* и с тог смем рећи да ово не пишем под непосредним, тренутним утиском, на ипак велим: за нову је хрватску књижевност појава овог Туцићева рада од велике, велике важности.

У доба када на пољу нове хрватске књижевности као нечурке ничу дела писца који на силу бога хоће да стварају нешто ново; дела писца без талената који мисле да је довољно заморити и намучити своју често пута до крајности скучену фантазију и копирати отица Демела, Јакобовског, Хоца, Прилибијевског и других; у доба када старо реакционарство са шаблоним у рупи аватемисе све што је ново и што се не да завити у белни чисто невиности или прву ризу покајнице, — веома је низак догађај појава дела које почива на здравом реализму, које је слободно сваке фантазије, али и сваке хладноће уметничког ума.

Не велим да је *Zadnje Poglavlje* у сваком погледу исправно, да је ремен доло. Али оно што му недостаје, недостаје у оните и нишчевој души. Дело је тенденциозно али не с тога што је то писац хтео, но с тога што је писац тако уверен у дну своје душе. Када човек, који је млад или који није био тако несрећан — или срећан — да изгуби веру у жене, седне да пише дело у коме нам осветљава једну дивну врлину наше жене, онда то није дело тенденциозно, него је дело човека који (по речима *Barbey d'Arville*) живи у оној природности која је у њезаву границима од самих граница.

Ј. АДАМОВИЋ.

„Бартел Турасер“, драма у три чина од Филипа Лагмана. — Једанаестог децембра 1897. год. основану Филип Лагман, чиновничко друштво за осигуравање у Брину, као слави драмски писац. Уочи тога дана беше на Бечкој позорници — не сећам се више којој — први пут одиграна његова драма — првепче — „Бартел Турасер“, дело које је убрало Бринског позорница претходно била одбила као поспе неупотребљиво, а које у Бечу, како штампана тако и позорнична публика, примише као ваљано дело талентованог писца који много обећава. Истина, Лагман

је после овога написао још три драмска дела («Четири Згодитка», «Наш Тедадо» и «Гертруд Антнес») која куд и камо изостају иза «Бартеа Турасера» (није дакле испунио оно што се од њега очекивало), али у којима се ипак осећа јак новелистички талент и прилично обрађена приповедачка техника.

Бавећи се прошле године у Берлину и гледајући чувеног Бечког глумца Тирола у улози Турасера, реших се да овај рад поближе познам и да га читаачкој публици «Нове Искре» прикажем. Стисај околности не даде ми да то извршим и тек сада, дознавши да је пре кратког времена «Бартеа Турасер» први пут играо на Штутгартској позорници приликом тамошњег гостовања Тирола, сетих се Лангмана па се мањих његова «Турасера» да га прикажем.

Свице овој драми узет је из живота фабричких радника а заснован је на истинитом догађају који се на шест година раније догодио у Брину. — Јунак драме, Бартеа Турасер, бојанија је у једној фабрици памучних тканина. Радници ове фабрике, приморани разним неправдама и шканеријама, напуштају корпоративно посао или како се то у свету индустрије и фабрикарније вели «штрајкују». Главни узрок овом њихову штрајку, који их гони у паручја несреће и глади, јесте главни мајстор фабрике, Клепа, који их је на све могуће начине кинио и материјално упропаштавао, док је са друге стране био веома «благодоником» лепушастим и младим радницама. Девојке, које по цео дан раде по фабрикама за 4—5 гроша, није ником тешко задобити, а најмање ономе од кога зависи хоће ли имати или немати рада, то јест хоће ли им допустити да сутра имају комад хлеба или не. — Разуме се да и овде, као и свугде, има изузетака и с тога није никакво чудо ако мајстор Клепа, после дугогодишње праксе у улози «протектора», мање једном и на незахвалност. Млада лепушаста радница, Марија Целбер, не само да категорички одбија «протекцију» галантног мајстор-Клепа, већ га још и тузи да увреду чисти. По правилима, прописаним по фабрикама, мора сваки фабрикант да отпусти из службе сваког оног чиновника који буде осуђен за какво нечасно дело. Фабрички радници, разуме се, једва су дочекали овај корак своје младе другарице, уверени да ће се на тај начин отрести свога мучитеља. Сведок, који је прислушкивао Клепово наваљивање на Марију а од чијег исказа пред судом зависи хоће ли Клепа бити осуђен или не, јесте Бартеа Турасер, добар друг и поштен човек, за којег су радници уверени да ће поштено и савесно одговорити својој дужности и као сведок и као друг. Клепа, који зна шта га на суду очекује, тражи начина да умори тога невиног сведока, и он покушава да га подмињивањем задобије за себе. У тој намери одлази Турасеру у стан и затиче га крај болесна синчића којег је гладовање — последина штрајка — свалио у постељу. Успаметим понос часна човека дочекује Клепа у сиротињском готово празном дому; несрећом и глађу мучени Турасер са осветљивим забуђењем искаљује своје једино срце крешћући истину у очи мучитељу и питкову, и души му лакну када се овај науучи са врата посећи собом двеста форината и повишење наднице, цену којом је хтео купити лажно сведочење Бартеолово. И ако је Клепа отишао, сиромаш Турасер не остао сам: са њиме оста болесан, глађу мучени синчић у постељи и — некушење у рођеној души.

«Две стотине форината!!!» и нехотице, готово бесвесно узлахну и прошанта Турасер.

«Две стотине форината!!!» шапуће слабакли гласић болесног детета чије се очи жезло осветљаху а слабе ручице напненим чуђењем готово радосно плесуше. Две стотине форината! Огромна сума коју Турасер никад није видео на гомилу, и помисло шта се све за толики новац може набавити, не хтеде га напустити. «Хлеба, меса, лекара, дрва, све, све, па ипак да остане читав капитал!» У глави му се врти и окреће, срце му бурно туча, али га последњи одсен часности још не напушта:

«Не!! Не!! Хоћу да оставим поштен!! Хоћу!! Морам!!» И он се удари у груди као да тим ударом песнице убија демона у себи. А слаби гласић гладног синчића који изнемогло шнштећи шапуће: «Две стотине форинти! О тата, колико је то много», продира му кроз уши у мозак. — У овом стању затиче га његова жена Албина — једна прета Леди Магбетове у сиротињској сукњи. — Разуме се да јој Турасер одмах исприча шта се за време њезина одсуства догодило а још је разумљивије, да му она стаде пребацивати што је тако лакоумно одбио срећу своју и својих најрођенијих. «Она не може да разуме» — чита му она — «како он може у оваквим несрећним приликама још и раз-

мишљати, хоће ли пружити руку или не. Штрајк ће се и без тога завршити па штету радника и онда је то његова дужност! Да! Дужност и као она и као муза да помогне својима. — Шта ће рећи другови?! Шта га се то тиче? Светина као светина, дићи ће дреку и повикау па ће се после неколико дана отицати а добро јело и топа соба утицаће богме дуго и дуго и на њих и на болесну им децу. У осталом, не мора он порећи баш све што је чуо и видео, Боже сачувај! Али зато не мора ни из банза баш све рећи што се чуло, нарочито не оно што се лако заборавља или се баш не може тачно рећи да се чуло.» — И тако они мудри разлози и сузе «der Ewig-Weiblichen» угасише у Турасеру и по следњи одсен савесности. Клепа, који се, видевши долазак Турасерове жене, вратно и прислушкивао, уђе поново, изброји ћутећи двеста форината, па оде... Свршило се.

«Албина, или донеси меса! Добра, свежа меса!!!» заповеда Турасер.

Клепа буде ослобођен, а на место његов одлази у затвор Марија Целбер која се драгула да баца лагу на част поштењака. И сада се цела јарост радничка излива на Турасера, чије је издајство изазвало ову неправедну осуду. Са најбољом муком спасава одмазца Албина свога мужа од освете другова му, али их обоје сустиже сва тежина презрења и издавања од другова. Да би ућуткао глас савести, Турасер се подаје некој извештаченој, грешитој веселости: јури се са својом децом по соби, носи их на крикама, пева са њима децје песме и т. д., али узаман. Једна смрт раширила је свој плашт над домом Турасеровим и оба му детета умиру. — Околна вели «прејела се деца баконија које им отац беше накупио за оних тридесет сребрника». Овај удар обара Турасера са свим; гриза савести све га јаче мучи и претвара се у халуцинације; где год се магне, чини му се да чује такве гласиће своје умрле деце које му пробадују што их је упропастио. У оваквом стању затиче га један од другова који му беше остао веран. Турасер му се исповеда и признаје свој грех. Али и то му није довољно. Душа му жуди за миром и покојем и он се решава да призна како је лажно сведочио. Тек после свршетка овог чина Турасер се осећа миран и задовољан.

«Ми смо једна свротиња!» Овим Турасеровим речима завршује се драма, а њима је мотивисала оправдана кривица Бартеолова. «Веома је тешко човеку остати поштен кад је гладан», то је морао који нам Лангман хтеде овом драмом показати. Турасер је у души донета поштен човек, али невоља, свакидневна борба за насушни хлеб, глад и болест падаше му на душу као стена у бистро језеро, те му помутнише савест. Он је учинио ово што у животу на сваком кораку видимо: држао се пословине «Бинна је кошуља од одеће.» Хиљадама хиљада чине то што је Турасер учинио, само са разликом што их савест не тера да поправљају погрешку или грех, по слежући раменима или узимајући на се маску мученика, већ: «Деца су гладна!» — У осталом, јесмо ли пречистили питање: шта је прече, савест или пошћуца?

Ма да је материјал за ову драму црпен из једног истинито догађаја, ма да је писцу позната Хауптманова драма «Ткачи» са њеном грандиозно израђеном грозотом гладовања и јарости изгладнеле светине, и ма да му је позната до прецизности верно изнесена душевна борба старог ковача у «Ковачком штрајку» од Франсоа Копе-а, ипак се у «Бартеу Турасеру» нигде не види копирање једног или другог писца. Техничка обрада драме, изнесене идеје, поједини карактери у њој... све је до истинито независно, ново и оригинално, тако да гледалац, па ни сам критичар, није у стању да се одвоји од радње у овој драми па да је успореди са местима из «Ткача» или «Ковачког штрајка», и ако им поједини психолошки мотиви, па и читаве радње, имају једну исту основу. — Што се техничке стране «Бартеа Турасера» тиче, може се рећи да је ако не извршена а оно извршена. Конфликт је веома сигурно — рекао бих чисте — обухваћен, већто разрађен и логичном тачношћу развијен и подигнут, или што Немци веле «emporgestiegt». Истина, Турасеров говор Клепу (II чин) и сувише је уметнички разрађен, т. ј. за простог фабричког радника и сувише протван философском логичношћу, што према средини у којој се сцена дешава (до зла бога мизеран стан Турасеров, његова хула и нагладнела појава и т. д.) и најобичнијем гледаоцу мора пасти у очи. Исто тако примећује се местимично сувише пролетеријатска тенденција, што показује да писац није интиман са правим стањем фабричких радника. У пролог томе писац се испољно у овом комаду као несумњиво јак талент и

рођен трагичар који са бистрим и оштрим погледом продира у право стање ствари, открива у таму завијена социјално-морална питања, и износи пред очи све детаље једног догађаја или судбе.

Ј. Адамовић.

* Српска Краљевска Академија спрема за штампу сву рукописну посмртнину Ивана Јастребова. Она ће се штампати у Академијину *Споменику* под уредништвом академика Љуб. Стојановића.

* Иларијон Руварац написао је и послао Академији своју историјску расправу *Рашки епископи и митрополити* која је већ и додељена *Гласу* другог разреда.

* Академија Наука спремила је материјал за четири књиге *Зборника за историју, језик и старију књижевност српског народа*. То су: 1. *Стари српски матици и записи* (од најстаријих времена па до краја XVIII. века). Сакупио их и приредио за штампу академик Љ. Стојановић; 2. *Српски дипломатар* (стара српска писма), књига I (доба немањинско), уредно академик Љ. Ковачевић; 3. *Грађа за нову историју Србије*, из француских државних архива написао др. Мих. Гавриловић; 4. *Српски споменици из млетачког архива*, по препису проф. Јов. Н. Томића.

* Изашла је књига V. свезак 3. руских *Известја о одбле- нја рускога језика и словесности императорској академији наука*. У овој је књизи реферат: А. А. Антоноског о књизи А. Степановича *Очерки историје сербохрватској литератури* (Кијево, 1899. г.), и чланак проф. В. Н. Кораблева *Српска Матица и еја објављеност*. Поред овога, у овој су књизи и краћи реферати Г. А. Пилинског: о извештају пок. Св. Вуловића *Опис славенских рукописа Софијске Библиотеке*; о Левинову раду *Die Entwicklung serbischer Sätze mit te von Parataxis zu Syntaxis*; о Мусићовој расправи *Relatione rebenice u hrvatskom jeziku*, и о *Vorläufige Berichte der Balkan-Commission*, коју је Бечка Академија Наука изаслала па Балкан 1897. и 1898. године.

* Г. Алекса Илић, протојерј и председник Духовног Суда у пензији, наставио је од нове године (после приличне паузе) *Хришћански Весник*, гласило православне српске цркве и свештвенства свију српских покрајина за дневна питања у цркви, хришћанској поуци и црквеној књижевности. *Хришћански Весник* ступио је сада у XVIII. годину издавања. Годиншња му је цена 10 динара а за остале крајеве 5 форината.

* Милета Јанкић—Левски штампало је у мостарској Малој Библиотеци (Шахер и Кисић) своје *Приме*. Задарски *Српски Глас* похваљује их и препоручује. Своје мишљење не можемо изнети, јер књиге не добисмо.

* Од 1. јануара ове године почео је излазити у Београду недељни патриотски лист *Србин*. Власник му је и одговорни уредник адвокат Јован Стојановић. Листу је годишња цена: 8 динара за Србију, а за туђину 14 у злату. — У подлиску његову почео је излазити у преводу чланак М. Теарска: *Српска црква у Турској*.

* Н. Н. Дурново, руски књижевник и одлични српски пријатељ, штампало је у 42. броју Београдске *Законитости* своје писмо о приликама у Македонији. Професор Миљуков, један од тројице изасланика Руске Академије, одговорно му је у бугарском смислу у *Рускија Вѣдомости*. На овај одговор штампало је Г. Н. Н. Дурново своје друго писмо у 100. и 101. броју *Законитости*. Искрено захваљујемо Г. Дурнову што се тако пријатељски и разложно ангажује.

* Министарство Народне Привреде покренуло је свој службени орган *Природни Гласник*. Уредник је Г. Богољуб Јовановић начелник статистичког одељења.

* У подлиску *Трговинског Гласника* излази *Фромон и Ристер* роман Алфонса Додеа. Колико знамо, овај је роман излазио некада у Новосадском *Завичају*, али није био довршен.

* Српска универзитетска омладина у Инабруку основала је друштво „Српска Академска Читалица.“ За председника изабран је медицинар Стеван Протић.

* Поштанско-телеграфско одељење Министарства Грађевина оштатило је списак туђинских журнала за 1901. годину. — За журнале у овом списку примаће претплату све поште у Краљевини Србији. Претплата је цена колико и у земљи где журнал излази, а српска пошта јемчи и за претплату и за уредно добијање сваког броја. — Цена је овом списку 0-50 дина.

* Ђорђе Поповић — Даначар, који ради већ више од педесет година у српској књижевности, добио је у знак признања пуну државну пензију и ако по закону није за њу стекао права. Овако ретко одликовање весели све пријатеље и књижевне раднике, па за то искрено честитамо Господину Поповићу који је доиста и заслужио овакву награду.

* Господин Милован Глашић, српски књижевник, постављен је за помоћника Народне Библиотеке.

* *Стеван Дечански*, драма непознатог писца, представљана је у Народном Позоришту у другој половини прошлог месеца. Позоришни референти виде у писцу човека невестита драмској форми, али му признају, поред воље, искреност и топаљину у многим сценама.

* *Карацић*, лист за српски народни живот, обичаје и предање ступио је у трећу годину издавања. Обраћамо пажњу пријатељима оваквог листа, па их и ми молимо да се одазову претплатом и књижевним прилозима. *Карацић* излази један пут месечно у Алексинцу а годишња му је цена 5 динара.

* Српска Академска Задруга у Бечу скупила се 25. децембра на пето предавање. Г. др. Р. Сарделић читао је тада своју расправу *О привредној организацији Срба*.

* У Благовешченској (Русија) штампана је ове године књига *Валџа Ајгуна* (стр. 206, цена 1½ рубља). Поштовачи Србина генерал-лајтнанта Дејана Суботића наћи ће у овој књизи доста података о његовој спреми војничкој којој се највише и има захвалити што је Ајгуни довао руских руку.

* К. Ј. Грот, познати руски научар, штампало је овог месеца свој предлог *Обз изученій славяноста*, којим пронагује идеју блиског познанства и употребу универзитетских и гимназијских предавања о словенским народима.

* Професор Живојин М. Перић оштампало је из „*Revue de Droit international et de Législation comparée*“ своју расправу „*Un cas de naturalisation collective en dehors de toute cession de territoire*“ (Bruxelles).

* Милош Цветић дао је у штампу своју драму „*Милош Велики*“. Претплату (2 динара) прима Главни Одбор Учит. Задругења у Београду.

* Богдан Гавриловић, професор Велике Школе, држао је о Светосавској прослави предавање у сали Велике Школе „О просвећеном идеализму и неговању његовом вишом наставом и напитањем“.

* Марко Мурат, анд. сликар, доврнује за сликарску изложбу у Минхену слику *Музика* (Св. Цецилија). Не сумњамо да ће је пре поштом изложити у Београду.

Историја једног младића. Написала Марија Роберт-Халт. Наградила француска академија. Превео А. Станојевић, професор. — Препоручено од Просв. Савета и штампано о тронку Дим. Николића-Беле. — Београд, Државна Штампарија Краљ. Србије, 1900. 8°, стр. 254. Цена 1-20 дина.

О комасацији пољопривредних имања. Јавно предавање Милана Ј. Андоновића, професора Геодезије на Великој Школи.

Бесплатно издање Срп. Краљ. Дворске Књижаре Мите Стајића у Београду. 8°, стр. 64.

Чертаство. Слике на Париског књижевничког и уметничког живота, од Х. Миржеа. Превео? У Земуну, штампарија Јована Пузо. 8°, стр. 353. Цена 2 динара или 2 круне.

Пунољетство људског рода. Прва књига: *Бог.* Од В. Јанића. Чачак, прва чачанска штампарија, 1901.

Tereza Bazilića. Novela iz Dubrovačkoga života XVII vijeka. Priča Vid Vuletić Vukasović. (Preštampano iz kalendara „Dubrovnik“ za god. 1901.) — Dubrovnik, Srpska Dubrovačka Štamparija A. Pasarića, 1900. 8°, стр. 31. Цена?

Вукоток. Приповетка од Коломана Миксата. Превод с мађарскога. Београд, штампарија П. Турчића, 1900. 8°, стр. 50. Цена 50 пара или 25 новчића.

Претплатницима „Нове Искре“

Уводећи *Нову Искру* у трећу годину њезина живота, немамо много шта рећи. Техничке измене виде се у овом броју, а да ће се оне и даље на боље развијати, јемчи име Државне Штампарије. А да ли ће власништво *Нове Искре* бити у могућности да овакву *Нову Искру* одржи и сачува, зависи једино о претплатницима. За то молимо сваког, ком овај 1. број шаљемо као новом претплатнику, да нас дописницом извести, је ли вољан држати наш лист; у противном случају молимо да нам се лист одмах врати.

Претплату ваља слати поштанском упућеницом, а сваку измену у адреси одмах јављати, како бројеви не би лутали или пропадали.

Накнађивање појединих бројева примаће се и извршивати само у року од два месеца кад број изиђе; после тога слаћемо тражене бројеве само на доплату.

И ове године даваћемо ученицима *Нову Искру* за 10 дин. (за туђину 14 у зл.) ако се буду претплатили најмање на пола године. —

Наша опомена у 12. броју, да ћемо изнети списак свих дужника, имала је нешто успеха. Али како смо поред добијања дужне претплате, добили и велики број оправдања многих дужних претплатника и обећања да ће нам дужну претплату послати за најкраће време. — одлажемо штампање списка за други број *Нове Искре* када ћемо без икаквих обзира изнети имена свију дужника *Нове Искре*. Тако ће бар бити *чист рачун*, а ако не буде и *дуге љубави* — није наша кривица, већ дужника *Нове Искре* који својим дуговањем показују колико је у њима љубави за помагање и одржавање једног јединог српског илустрованог листа.

Когод је, дакле, од дужника вољан да му се не штампа име за такве заслуге у помагању српске књижевности, нека нам дужну претплату одмах пошаље. —

Г. Ф. Енглхарт, књиговезац у Београду, израдио је две врсте корица за *Нову Искру* од 1900. г. Једна врста (без поштарине) стаје 1.30 а друга 2 динара. Ко их жели добавити нека му се обрати и тражи на доплату.

ВЛАСНИШТВО
„НОВЕ ИСКРЕ“

„НОВА ИСКРА“ излази сваког месеца. — Цена: на год. 16, по год. 8, четврт год. 4 дин.; ван Србије год. 10 фор. или 20 дин. у злату. Претплата и све што се тиче администрације шаље се Р. Ј. Одавићу, власнику „Нове Искре“, Љубићева бр. 8